

ГЛАВА V

ТИПОВІ СХЕМИ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ, НАБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

5.1. Міжнародний досвід з виявлення відмивання коштів

5.1.1. Використання електронних грошових переказів з метою відмивання коштів

Аналіз електронних грошових переказів відіграє основну роль у більшості розслідувань фінансових злочинів, починаючи від визначення джерела коштів і закінчуючи встановленням зв'язків між терористами або терористичними організаціями й іншими об'єднаннями, організаціями, або країнами.

Електронні грошові перекази є одним із засобів, які можуть бути використані для тіншового переведення грошей в межах та поза межами державних кордонів. Для протидії цьому має бути встановлений дієвий контроль за такими *категоріями* дій:

- визначення відправників;
- визначення бенефіціарів;
- визначення фінансових установ;
- визначення альтернативних операцій переказу коштів;
- з'ясування номерів рахунків;
- встановлення зв'язків між особами та / або організаціями.

Наприклад, *ПФР Люксембургу* був виявлений такий випадок використання переказів.

Громадянин Німеччини, скориставшись викраденою фальсифікованою ідентифікаційною картою, створив компанію і зареєстрував себе її власником, відкрив рахунки в різних банках трьох країн і здійснював грошові перекази між цими рахунками. Іноземний *ПФР* запросив у банку інформацію про суб'єкта, підозрюючи його в присвоєнні чужого майна на підставі банківського звіту про підозрілі операції, поданого після аналізу фінансових потоків (численних переказів від приватних осіб), які не відповідали задекларованому предмету оплати (консультаційні послуги в будівельній сфері). Після одержання запиту про послідовність операцій громадянин надав банку низку підроблених рахунків, що стосувалися будівельного бізнесу.

Цікавим є досвід *ПФР Швеції* стосовно розслідування справ, пов'язаних з підпільними банківськими операціями ("bedroom banks"). У цій країні виявлено

близько п'ятнадцяти організацій, залучених до такого виду злочинної діяльності. Подібні організацій мають *спільні риси*:

- 1) надають професійні послуги із здійснення переказів через банківську систему;
- 2) є комерційними, функціонують довгостроково;
- 3) займаються як посередницькими транскордонними операціями, так і операціями на місцевому рівні;
- 4) діють під виглядом приватних фірм або як торговельні товариства;
- 5) більшість високо посадовців – громадяни Швеції, емігранти, представники етнічних меншин;
- 6) надають інші види послуг, як, наприклад, послуги з торгівлі й туризму.

Основними операціями, які викликають підозру ПФР Швеції, є такі:

- внесення на депозит значних сум готівки, попередньо знятих із приватних рахунків, власниками яких є особи, що накопичують кошти;
- використання інтерактивних банківських послуг, завдяки яким здійснюється велика кількість внесків на депозит, кожний внесок на невелику суму (з використанням банкомата);
- перекази з-за кордону, у більшості випадків з Норвегії, а також з Німеччини, Фінляндії, Австрії, Данії та США;
- перекази за кордон, в основному в Центрально-Західний регіон, а також в інші країни світу, наприклад, Німеччину, США, Великобританію, Францію, Росію, Туреччину, Сінгапур, Канаду, Малайзію і Тайвань;
- платежі через кордон, що частково стосуються операцій фізичних осіб, частково операцій юридичних осіб (останнє може бути показником того, що досліджувані об'єднання займаються також і торгівлею товарами).

5.1.2. Використання некомерційних організацій (НКО) з метою відмивання коштів

Некомерційні організації найбільш „придатні” для використання з метою відмивання коштів та фінансування тероризму. Вони мають можливість накопичувати кошти через членські внески, пожертвування і так звану неприбуткову діяльність, а наявні кошти можуть витратити на реалізацію проектів або придбання необхідного обладнання.

Досить складно відслідковувати подібні махінації, перешкоджати їм через природу таких організацій (їх статутних функцій) та лояльну систему державного регулювання й нагляду за ними в різних країнах. Нерідко одержуючи статус благодійних і звільнившись від оподаткування, вони використовуються для територіального переміщення коштів через філії або для матеріально-технічної підтримки терористів (безпосередньо або як прикриття для їхніх дій).

Легкість, з якою багато благодійних неурядових некомерційних організацій можуть перетинати кордони та діяти у „ворожих” державах, робить їх досить уразливими для неправомірного використання з боку терористичних

груп. У багатьох країнах слабо відпрацьоване законодавство з питань добродійної діяльності, в інших країнах – законодавство визначається самостійно окремими штатами, що ускладнює узгодженість дій, у свою чергу, дозволяючи корумпованим некомерційним організаціям діяти безкарно.

Значний досвід у цій сфері має ПФР Норвегії.

Протягом 1996-2001 рр. ПФР Норвегії одержав 6 звітів, а також кілька додаткових звітів з підозрами, що благодійні організації використовують банківські рахунки норвезьких банків для цілей, які могли включати незаконну діяльність. Рахунки були зареєстровані на ім'я благодійних організацій В і D, власниками яких були сомалійці. «Підприємці» використали систему грошових переказів *Hawala* для переказу грошей на банківські рахунки в Дубаї й Джибуті, а згодом в Сомалі, інші країни (в тому числі африканські).

Підозрювалося, що діяльність цих суб'єктів мала відношення до фінансування терористичної діяльності. Проте це було важко довести, і сімох підозрюваних судили за інші злочини, такі як відмивання коштів, порушення податкового законодавства, бухгалтерського законодавства, законодавства у сфері фінансових послуг, готівкових розрахунків.

Відповідно до суджень суду у справі В можна виділити таке:

- було задіяно чотири банківських рахунки (один з власників рахунку був у «чорному списку» ООН);
- за 10 місяців було проведено 16 229 операцій на загальну суму 3,948 млн доларів. Середня сума однієї операції становила 243 долари;
- податки були сплачені по кожній операції, їхня загальна сума становила 121,4 тис. доларів;
- 94% операцій (86% загальної суми) були спрямовані до Сомалі або в інші африканські країни;
- близько 1000 відправників пересилали гроші 900 одержувачам;
- 549,8 тис. доларів були відправлені в інші країни.

У справі D можна виділити такі факти:

- було використано п'ять банківських рахунків;
- за 10 місяців було проведено близько 18 000 операцій на загальну суму 50 млн норвезьких крон.

Усі задіяні особи були сомалійцями (у Норвегії серед сомалійців досить високий рівень безробіття - близько 80% - і низький рівень доходів). Тільки одна організація мала установчі документи та реальну адресу. Щодо інших організацій не було виявлено ні офісу, ні списку членів. Не було знайдено слідів установчої діяльності, що стосувалася б витрачання грошей у суспільній сфері, наприклад, у торговельних центрах, сфері маркетингу або рекламі для залучення коштів для бідних жителів Сомалі або інших африканських країн.

Джерело коштів залишилося невідомим. Беручи до уваги низькі офіційні доходи задіяних осіб і той факт, що було виявлене підтвердження одержання коштів, виникла підозра, що частина цих коштів надійшла від незаконної діяльності. Однак було доведено тільки те, що незаконне походження мали дві суми: 103,66 тис. доларів (у справі D) і 42,13 тис. доларів (у справі В). Суд ухвалив, що джерелом коштів у справі D була торгівля наркотиками, а в справі В - податкове шахрайство. В обох справах був визнаний факт відмивання коштів.

Також виникла підозра у використанні певних сум для незаконного ввезення людей до Норвегії: деякі сомалійські біженці повідомляли норвезьку поліцію, що

їхній переїзд був профінансований через систему *Hawala*. Крім того, не виключено, що частина коштів використовувалася для фінансування тероризму. Прокурор вирішив обмежити цю справу до вищезгаданих правопорушень з метою ухвалення рішення щодо легальності системи *Hawala* і закінчення розгляду в рамках припустимого проміжку часу.

У випадку В власник одного з рахунків у Дубаї мав тільки зареєстровану поштову скриньку, за цією ж адресою були зареєстровані ще кілька компаній, також зазначені в списку ООН.

Кожна операція, проведена в Осло В (на рахунках у Дубаї) і D (на рахунках у Джибуті), досягала від 10 тис. до 12 тис. доларів, тобто не перевищувала суми, щодо якої необхідно звітувати перед державними органами. Згодом було доведено, що більшість коштів була адресована сомалійцям.

Таким чином, організації В і D, які використовували рахунки, і благодійні організації, зареєстровані як власники рахунків, використовувалися для прикриття різних нелегальних видів діяльності.

Отже, можна назвати такі особливості зазначених організацій: реєстрація як благодійних, належність причетних осіб до однієї етнічної групи, відкриття банківського рахунку, відсутність реальної адреси офісу, ознак діяльності.

Цікавими є також результати досліджень діяльності НКО, проведених *ПФР Швеції*.

Розглядалися близько 15 НКО, які малі споріднену мету діяльності, що полягала в сприянні одній і тій самій країні. У 2001 р. близько 130 млн. шведських крон були переведені через банківські рахунки цих організацій. Розслідування показало, що в 70% випадків готівка переказувалася прямо на рахунки компаній, решта – на рахунки „філій” тих фірм, які безпосередньо одержували готівку. Уникаючи сплати комісійних, організації переказували гроші у вигляді паушальних виплат бенефіціарам через банківські системи.

5.1.3. Використання послуг службовців з метою відмивання коштів

З посиленням жорсткості режиму боротьби з відмиванням коштів злочинці застосовують все більш досконалих методів відмивання своїх незаконно отриманих доходів. Замість прямого вкладення коштів у банки вони наймають професіоналів для їх легалізації (юристів, нотаріусів, бухгалтерів, податкових радників, аудиторів компаній тощо), які можуть сприяти входженню брудних доходів у законні фінансові системи.

Залучення до процесу службовців-виконавців здійснюється через порівняно замкнену мережу, що існує в кожній професії, радником, який підбирає довірливих, корумпованих або ж просто безвідповідальних клерків.

Проведена клерками так звана „експертиза” є особливо цінною при формуванні схем легалізації кримінальних доходів. Така експертиза може включати як поради з вибору кращої організаційної форми або офшорних зон для реалізації подібних схем, так і фактичний підбір (пошук) корпорацій і трастів - складових цих схем.

Корисним у виявленні махінацій із залученням клерків є досвід *ПФР*

Австралії (AUSTRAQ).

Один з випадків стосується імпорту 24 кг героїну, схованого в перевезеному вантажі.

Справа ініціювалася після визначення підозрілих потоків (на суму більше 25 млн австралійських доларів) з Австралії до країн Південно-Східної Азії з використанням «серфінгу». Електронні грошові перекази й банківські чеки замовлялися від імені синдикату.

Банківські чеки, отримані від різних фінансових інститутів Південно-Східної Азії, згодом були використані для придбання нерухомості в Австралії.

Для відкриття банківського рахунку й реєстрації компанії синдикат скористався послугами юриста. Юрист також надавав інвестиційні поради керівництву компанії. Крім того, синдикат залучив повірених осіб для придбання власності, використовуючи банківські проекти, придбані за кордоном (кошти за ними були переведені через трастовий рахунок повірника). Також повірені особи заснували сімейні трасти й компанії.

Інша справа полягала у виробництві великої кількості амфетамінів у декількох штатах Австралії.

Підозрювані приховували більшість доходів від виробництва за сприяння осіб (що перебували в Австралії), які вкладали готівку, надану їм дружиною головного підозрюваного (як правило, в рівних сумах), на власні рахунки. Далі кошти, або знімалися з рахунків за чеками, призначеними для дружини підозрюваного, компанії чи підприємства, які вона та її чоловік контролювали, або переводилися за допомогою міжнародних грошових переказів на рахунки цих осіб за кордоном.

Перш ніж кошти переводилися за кордон, їх переміщували на різні рахунки. Загалом було переказано приблизно 5 млн австралійських доларів.

Понад 1 млн доларів було відмито групою через бухгалтерську фірму (головним чином, двома партнерами даної фірми). Один із керівників фірми мав істотні накопичення за кордоном, які він хотів переправити до Австралії. Однак з огляду на те, що особа вважалася банкрутом, ці кошти не могли зберігатися під його ім'ям. Бухгалтери запропонували варіант структурування, щоб забезпечити можливість репатріації коштів і придбання нерухомості.

Спочатку бухгалтерам надали 20 тис. австралійських доларів для придбання нерухомості. Гроші переказувались на банківські рахунки в сумах, менших за 10 тис. австралійських доларів. Втім незабаром суми зросли до межі, перевищення якої було б порушенням лімітів AUSTRAQ.

Повірені особи також розробили для керівництва низку схем з відмивання „нарко-коштів”. Зазвичай, йшлося про розміщення грошей на банківських рахунках у сумах, що не перевищують 10 тис. австралійських доларів, і одночасне виписування чеків на ці рахунки. Бухгалтери використали 15 різних банківських рахунків для одержання готівки, включаючи особисті рахунки, рахунки членів родин, робочі рахунки бухгалтерів (включаючи трастові рахунки) і корпоративних організацій, створених із цією метою.

Нові методи з'являлися у міру нарощування обсягів готівки. Зокрема, два з них передбачали використання послуг букмекерів та іноземних аферистів (гравців в азартні ігри).

Букмекери залучалися у випадку, коли йшлося про значні суми готівки (як правило, близько 20 тис. австралійських доларів). Бухгалтер звернувся до знайомого букмекера по допомогу в обслуговуванні такої суми та просив взяти ці

гроші на заощадження на час, поки сам або використає їх для сплати боргів, або акумулює наприкінці дня. Насправді ж бухгалтер тільки наступного тижня зв'язувався з букмекером, і той відправляв йому чек на відповідну суму. Безпосередньої зустрічі з букмекером не було.

Для здійснення «гральної схеми» укладалася угода з успішним іноземним бізнесменом, що часто грав в австралійських казино. Йому або його компанії пропонували негайне надання готівки для гри в казино. Бухгалтери погоджувалися на повернення 95% наданої гравцю готівки за умови, що він переведе їх на спеціально створений рахунок за кордоном.

Третя справа була пов'язана з організованим ухиленням від сплати податків.

Дипломований бухгалтер, її чоловік і низка другорядних підозрюваних осіб були об'єктами інтенсивного спостереження й інспекції.

Злочинна група діяла у кількох напрямках. Бухгалтер планувала роботу таким чином, щоб прибутки одержані в Австралії, були переведені на закордонні банківські рахунки, відкриті на ім'я іноземної компанії (керівником фірми була сама бухгалтер, її чоловік діяв як номінальний директор і акціонер). Операції з переказу грошей за кордон реєструвалися в бухгалтерських записах клієнта як витрати з підготовки та повернення бухгалтером прибуткового податку. Гроші, відправлені за кордон, потім поверталися до Австралії через трастовий рахунок бухгалтера під виглядом позики, взятої для клієнта, та використовувалися в особистих цілях (на придбання об'єктів нерухомості), набуваючи легальності.

Ця схема забезпечила клієнтові переваги одержання прибутку, звільненого від податків, і надала можливість вимагати процентні платежі (як податкові виплати). Такі “компенсаційні позики” передбачали підробку договорів позики й інших бухгалтерських записів.

Іноземні компанії також використовувалися клієнтами для спільної торгівлі від імені компанії, приховування капіталу та/або прибутку від торгівлі й дивідендів, отриманих у результаті спільної торгівлі.

Інші послуги, надані клієнтам бухгалтера, включали створення особистого пенсійного фонду, що дозволяв клієнтам раніше одержувати пенсійні виплати: вони переводилися на трастові рахунки бухгалтера та через іноземний банк переказувалися з фонду до компанії, якою володів її чоловік. Потім кошти переводилися з трастового рахунку бухгалтера у фінансову установу від імені фізичної особи, що була членом фонду.

Ця схема дозволяла членам фонду одержати передчасний доступ до пенсійних виплат, задовго до виходу на пенсію. Клієнти бухгалтера також оплачували компанії послуги, які фактично не надавалися, що забезпечувало їм можливість незаконно знизити податкові зобов'язання.

Суми махінацій у цій справі сягли десятки мільйонів доларів.

ПФР Бельгії виявив чимало випадків використання юристів для доступу до фінансового закладу в якості представника власників коштів, а також підставних осіб для спрощення схеми відмивання коштів.

Наведемо низку *прикладів*.

1. Особа – нерезидент Бельгії була представлена в банку юристом для того, щоб відкрити там рахунок. На цей рахунок від імені невідомої особи надходили значні кошти з-за кордону. Ці кошти були використані для придбання

нерухомості в Бельгії. Один із внесків слугував для створення за сприяння інших іноземних інвесторів певної складної структури.

Інформація, отримана ПФР від нотаріальної контори, вказувала на те, що дві холдингові компанії були засновані чотирма іноземними компаніями. У свою чергу, ці дві холдингові компанії створили ще дві компанії в Бельгії, що функціонують на бельгійському ринку нерухомості. Вони були посередниками цих компаній та здійснювали інвестиції в нерухомість. Особи, що представляли ці компанії (юрист і торговець алмазами), були підставними та діяли від імені іноземця. Більше того, юрист, який представляв інтереси цієї особи в банку, був раніше задіяний у скоєнні подібних злочинів. Виявилося, що адреса зареєстрованого офісу бельгійської компанії була адресою фірми юриста. Отже, роль юриста полягала у створенні схеми, яка дозволяла б відмивати кошти нерезидентів через інвестування у проекти нерухомості в Бельгії.

2. Банк заявив ПФР про підозрілі міжнародні операції. Інвестиційні компанії, засновані в країні А, переказували значні суми коштів на рахунок бельгійської компанії В через рахунок третьої сторони - юридичної фірми С, розташованої в Бельгії. З рахунку третьої сторони надходили перекази до компанії, заснованої в країні D. Загальна сума переведених коштів становила кілька мільйонів євро. Рахунок третьої сторони був транзитним, необхідним для заплутування слідів. Бельгійська компанія В володіла рахунками в банку Бельгії, переказ коштів через рахунки третьої сторони не мав економічного обґрунтування.

Більшість керівних осіб компанії В проживали в Азії й не мали відношення до Бельгії. Крім того, акціонерами цієї компанії були інвестиційні компанії, засновані в країні А.

Обмінний пункт повідомив ПФР про підозрілу операцію щодо придбання значної суми англійських фунтів стерлінгів особою іноземного походження від імені компанії В. Гроші попередньо були переведені на рахунок обмінного пункту за вказівкою юриста, що мав рахунок у Бельгії.

Кошти були переведені через рахунок юриста на запит компанії Е, створеної за кордоном. Надалі ці кошти були за чеком отримані компанією В. Переказ, замовлений компанією Е, був неправомірним, в тому числі з юридичної точки зору. На основі даної інформації банк призупинив виплати по чеках, виписаних цим юристом.

Розслідування ПФР показало, що компанію В очолював іноземець, який безпосередньо брав участь у цих операціях. Інформація, отримана від податкової адміністрації, показала, що компанія В не платила податок на додану вартість протягом великого проміжку часу. Поліцейське розслідування виявило, що компанія В, її менеджер і юристи були задіяні у фінансовому шахрайстві. Частина акумульованих коштів була використана на купівлю англійських фунтів стерлінгів іноземцем від імені компанії В.

3. Зареєстровано випадок, пов'язаний з несплатою податку на додану вартість, коли кілька компаній, заснованих за кордоном, відкрили рахунок в банку Бельгії. Ці компанії представляла у банку бухгалтерська фірма-нерезидент. Незабаром після того, як ці рахунки були відкриті, на них почали надходити значні перекази. Відкриття цих рахунків у Бельгії та проходження коштів через Бельгію не були економічно доцільними. Стало очевидним, що ці рахунки були відкриті за допомогою бухгалтерської фірми для транзиту коштів. Більше того, іноземні компанії належали до нафтового бізнесу, у якому найчастіше трапляються випадки несплати податку на додану вартість.

4. Інвестиційна компанія, створена за кордоном, перенесла свій зареєстрований офіс у Бельгію з метою одержання статусу компанії з обмеженою відповідальністю згідно з бельгійським законодавством (за допомогою юридичної фірми-посередника). Незабаром ця компанія розпалася й замість неї виникло кілька нових компаній, які перейняли діяльність материнської компанії, функціонуючи за сприянні бухгалтерії та податкових фірм. Інвестиційна компанія свого часу відкрила рахунок у Бельгії, на який іноземні компанії здійснювали великі перекази. Її кошти були переведені на рахунки, відкриті в тому ж банку на ім'я нових компаній.

На ці рахунки переказувалися кошти від тих самих іноземних компаній. Їх частина була поміщена на депозит, а інша – переведена за кордон різним особам, серед яких були присутні і „старі” акціонери інвестиційної компанії. Рахунки інвестиційної компанії, а пізніше – рахунки нових компаній, використовувались як транзитні для переказів за кордон.

Суми залучених у ці підозрілі операції коштів, міжнародна основа структури, використання структури компанії, заснованої за кордоном, використання послуг фінансових і податкових радників, відсутність економічної доцільності операцій є показниками зв'язку з відмиванням коштів і організованим податковим шахрайством. Також з'ясувалося, що до ПФР про діяльність посадових осіб інвестиційної компанії раніше надходили звіти, що стосувалися податкового шахрайства.

Варті уваги типові приклади відмивання, виявлені ПФР Німеччини.

1. Банківський рахунок протягом кількох років використовувався як депозитний. Переважна частина грошей була розміщена приватними особами, а потім переведена на рахунок юридичної фірми.

Фірма, що функціонує в туристичній сфері, мала збірні рахунки, призначені для третьої сторони. Перевірка динаміки рахунку викликала в банку підозру, втім факт використання грошей сумнівного походження не був підтверджений.

Одним з одержувачів грошей був юрист. На його приватні рахунки надходили різні суми (за чеками, виписаними на ім'я невідомої третьої сторони). Щоразу суми після надходження знімалися готівкою.

Він також отримував гроші в американських доларах, що знімалися з інших рахунків в іншому банку. На запитання про економічну основу цих операцій, власник рахунку пояснив, що це комісійні та виплати на ведення бізнесу разом з африканським партнером. Подальші подібні операції були названі комісійними за посередницькі послуги для іноземного виробника устаткування для літаків невійськового призначення та гонораром від іноземного партнера. Отримані суми дробилися й переводилися далі, а частина суми направлялася на рахунок іноземного партнера в Лондон.

Той факт, що фінансові операції з великими сумами грошей, здійснювалися із залученням третіх країн (які банк відніс до причетних до відмивання коштів і фінансування тероризму) став приводом для відповідного звітування.

2. Нотаріус як довірена особа відкрив трастовий рахунок з метою управління численними іноземними активами. Внутрішня перевірка банку показала, що активи були отримані внаслідок шахрайських дій.

Трастовий рахунок був відкритий від імені фірми. Інвестиційні кошти з рахунку компанії були переведені за допомогою цього рахунку на рахунок іншої невідомої фірми.

За допомогою цього рахунку релігійною організацією були переведені досить великі суми коштів. Стосовно цієї організації прокуратура ініціювала розслідування по факту створення терористичної релігійної організації.

Заслугує на увагу приклад ПФР Швеції щодо махінацій з використанням послуг юриста.

Проведене розслідування показало, що підозрілі грошові суми надходили від юриста. Подальша перевірка різних банківських рахунків юриста встановила факт масштабного шахрайства. Виявилось, що юрист здійснив два грошові перекази на 4 млн шведських крон кожний і перевів їх у готівку.

Банк у Стокгольмі, причетний до факту злісного шахрайства, переказував кошти по пред'явленім невизначеною особою фальшивим довіреностям на загальну суму в 10 млн крон (близько 1,1 млн євро) з рахунків заможних осіб на рахунки юриста (не на рахунки його клієнта).

Наступного дня юрист перевів 10 млн крон на рахунок у швейцарському банку. Він мав намір зняти всю суму, але швейцарський банк дозволив перевести в готівку лише 100 тис. доларів. Решта була через кілька днів переведена назад на рахунок юриста у Швеції. За два дні – новий переказ на рахунок іншого юриста в тій же країні. Ще через п'ять днів було здійснено два грошові перекази по 4 млн крон кожний. Ці перекази були „оприбутковані” у двох різних обмінних пунктах у Стокгольмі й Мальме (південь Швеції) і переведені в іноземну валюту за допомогою відомого злочинця. На цьому етапі кошти були повернуті і в кінцевому підсумку знову обміняні й відмиті.

Залишок суми на рахунку юриста був використаний на виплату різних платежів (в тому числі податків).

Причиною зворотного переказу грошей юристові у Швеції став той факт, що швейцарський банк, запідозривши факт відмивання коштів, не захотів брати на себе відповідальність і відмовився брати участь у здійсненні подальших переказів.

ПФР США розкрив такі махінації бухгалтерів та юристів з метою відмивання.

У період між 1994 і 2001 рр. пан Ш і наближені до нього особи, включаючи юристів і бухгалтера, домовилися про приховання близько 10 млн доларів від уряду США, кредиторів пана Ш і його колишньої дружини. Вони вдалися до шахрайства з електронними переказами, поштових і податкових махінацій, відмивання коштів.

У квітні 1994 р. пан Ш був головою, президентом і власником контрольного пакета звичайних акцій *National Revenue Corporation* (компанії, що займається роботою з боргами, заснованої в 1973 р.). 15 квітня 1994 р. він продав свою частку в корпорації приблизно за 11,3 млн доларів. Через два місяці, у червні, федеральний суд присудив йому виплату штрафу на суму близько 5 млн доларів. Тоді ж колишня дружина пана Ш погрозувала порушити проти нього кримінальну справу по факту шахрайства в сфері приватної власності, у зв'язку з їхнім розлученням в 1993 р.

Дізнавшись про це, пан Ш і двоє його адвокатів, пан К і пан М, розробили схему приховання 5 млн доларів за допомогою фабрикації й оформлення листа, що припускало переказ 5 млн доларів у вигляді акцій батькові пана Ш. У дійсності лист був написаний в серпні 1994 р. на друкарській машинці 70-х років, що мало надати йому необхідного вигляду. Пізніше лист було використано юристом як

основу при судовому розгляді у Флориді, початому проти пана Ш від імені його батька, якого представляв пан М. Адвокат пана Ш з ділових питань, пан К, сприяв змові й брав участь у створенні фальшивого листа. Суд визнав передачу акцій законною, і його рішення, згідно з Конституцією США, було визнано штатом Нью-Йорку. Таким чином бізнесмен Ш приховав 5 млн. доларів від кредиторів.

У жовтні й листопаді 1994 р. пан Ш мав намір укласти контакт на придбання 5 млн доларів цінними паперами корпорації, керованої юристом і бізнесменом паном Р. Договір був оформлений паном К за сприяння пана Б, бухгалтера з Канади. За контрактом, пан Ш повинен був заплатити понад 2,5 млн доларів частинами протягом одного місяця. За несплату передбачався штраф. Пан Ш «не зміг» вчасно виплатити суму і заплатив штраф у розмірі 2,5 млн доларів. Канадці ж здійснили переказ близько 4,2 млн доларів (майже всієї здобутої суми) на іноземні банківські рахунки в Гернсі, Багамах і Кайманових островах. Ці банківські рахунки були відкриті на ім'я компаній прикриття на Кайманових островах і Багамах для пана Ш і його брата.

У період між 1995 і 1998 рр. пан Ш репатріював кошти до США для власного використання. Пан Ф, юрист із Лондона, сприяв йому у здійсненні схеми репатріації пана Ш, управляючи його корпорацією на Британських Віргінських Островах і банківськими рахунками у Лондоні, Джерсі й Люксембурзі. Пан Ф оформив документи, які мали бути договорами про позику між компанією прикриття на Британських Віргінських Островах і представником пана Ш в США. Договори позики були основою для переказу мільйонів з рахунків у банку на Карибах до Європи, а потім до США. При надходженні коштів на рахунки в банку США, відкриті представником пана Ш, вони переводилися пану Ш в Огайо. Юрист у Лондоні використав банківські рахунки юридичної фірми для полегшення здійснення переказів.

Дотримуючись змови, в тому числі з метою ухилення від оподаткування доходів від приросту капіталів з 1994 р., пан Ш за допомогою свого юриста з Карибських островів підготував і організував фальсифікацію податкових звітів (фальшиві відрахування на суму 2,5 і 2,0 млн доларів, отримані в результаті операцій у Канаді).

ПФР Італії також виявлено ряд типових випадків залучення адвокатів і бухгалтерів до процесів відмивання.

1. Пан А займався торгівлею тютюном від імені філії синдикату «Сакра Корона Уніта» (синдикат мафіозного типу, очолюваний паном Б). Останній, незважаючи на перебування в італійській в'язниці, продовжував керувати синдикатом.

Його зв'язковим був адвокат Х, який передавав за межі в'язниці рішення, прийняті відповідачем, та тримав його в курсі діяльності й міжнародних зв'язків кримінальної організації.

У ході розслідування з'ясувалося, що для пана А контактною особою, яка займалась винятково контрабандою цигарок, був пан Д, що міг придбавати великі партії тютюнових виробів (кілька тисяч ящиків) і передати їх пану А та іншим покупцям, користуючись складною фінансовою схемою.

Адвокат пана Д пан В допомагав своєму клієнту легалізувати прибуток та уникнути його конфіскації.

2. Бухгалтер пан Ж – член незаконної організації, очолюваної паном Х, який займався відмиванням коштів і реінвестуванням незаконних доходів від торгівлі наркотиками. Бухгалтер виконував функції «консультанта з юридичних і

фінансових питань». Його завдання полягало в аналізі техніко-юридичних аспектів інвестиційних планів організації шляхом підбору найбільш прийнятних фінансових технологій для легалізації цих інвестицій і, у міру можливості, у забезпеченні їхньої прибутковості. Він, будучи експертом у банківських операціях і в найбільш складних міжнародних фінансових механізмах, по суті був «мозковим центром» мережі, що займалася реінвестуванням доходів пана Х.

Пан Ж, дотримуючись добре відомих схем, поділяв фінансові операції між різними державами за допомогою тристоронніх угод між компаніями та міжнародними кредитними установами через систему електронних переказів і акредитивів *stand-by* як гарантії комерційних контрактів.

Що стосується інвестицій, тут головну роль відіграли злочинні елементи, що діяли у секторі маркетингу сільськогосподарських і продовольчих товарів, зокрема, у Центральній Америці.

3. Брати Х та В, а також їхній зять Z (всі - члени мафіозного синдикату «Коза Ностра») у період з 1985 по 1998 рр., завдяки незаконним операціям одержали від родичів та / або довірених осіб власність, створили нові компанії або придбали контрольні пакети уже діючих та об'єднали їх у холдинг. Пан Z став бухгалтером холдингу. Вони працювали в секторі будівництва та / або торгівлі нерухомістю і створили в ньому витончену систему відмивання коштів.

У результаті розслідувань став очевидним, що пан Z був у курсі цілей всіх фінансових операцій і дій компанії, які він значно вдосконалив.

Заслугує на увагу приклад ПФР Великобританії.

Пан Р знайшов покинуту садибу. За Земельним кадастром він зміг встановити особу власника будинку, а також те, що на будинок нема інших претендентів. Пан Р подав фальшиву встановлену законом декларацію повірникові, пану Е, заявивши, що є власником будинку. Раніше пани Р і Е не були знайомі. Пан Е не зажадав від пана Р документів й не попросив пояснити причини подання декларації. Пан Р під фальшивим ім'ям вийшов на іншого повірника – пана Б – заявив, що повинен виїхати за кордон, та передав свої повноваження адвокату разом з державною декларацією. Пан Р проінструктував пана Б про необхідність отримання дублікату документів на майно, тому що сам нібито втратив оригінали.

Повірник письмово зв'язався з паном Р за адресою покинутого будинку. Тим часом пан Р домовився з поштою про пересилання всієї кореспонденції на дві адреси - у Великобританії та за кордоном.

Кілька місяців потому пан Р уповноважив пана Б діяти як повірника у передачі прав власності для продажу майна «сторонньому» брокерові, що через свого власного повірника заплатив пану Б готівкою. Пан Р попросив перевести кошти від продажу в іноземній валюті кількома партіями, менше 10 000 фунтів стерлінгів кожна. Пану Б було рекомендовано перевести певну суму на рахунок у іноземній державі. Пан Р забрав решту грошей у пана Б. Потім пан Р подзвонив повірникові в іноземній країні – пану Г – та попросив відкрити банківський рахунок у цій країні та помістити туди перекази. Приїхавши до країни, пан Р просить пана Г переказати гроші на різні британські й офшорні банківські рахунки.

Законний власник майна довідався про те, що його особняк зруйнований, а на його місці зведений новий будинок. Коли поліція заявила повірникові Б, що тому варто більше цікавитися намірами своїх клієнтів, той відповів, що діяв в інтересах реального клієнта й нічого не запідозрив. Пан Б також заявив, що він не звернув увагу на те, що до проведення грошових операцій він ніколи не

зустрічався з паном Р. Зважаючи на те, що його попередні зв'язки з клієнтом зводилися до оформлення дублікатів на документи, під час якого він не поцікавився посвідченням особи й не повідомив про порушення, пояснення повірника здалося непереконаливим. У результаті, Колегія Адвокатів позбавила пана Б практики.

ПФР Канади також неодноразово стикався із залученням адвокатів до відмивання коштів.

1. Адвокати А та В використали безліч складних методів відмивання коштів від продажу наркотиків торговця І. Вони приймали готівку від торговця І і вкладали грошові кошти на власні трастові рахунки або направляли їх в проекти фінансових установ. Вони також засновували фіктивні інвестиційні об'єкти в країні А. Адвокати відправляли готівку в країну А, де фізична особа (пан Х), найнята адвокатами, вклала кошти на рахунки компанії А.

Пан Х заснував компанію А у країні В за допомогою адвоката С. Адвокати А, В, і дружина І були названі директорами компанії. Пан Х також відкрив комерційні рахунки від імені компанії А у країнах А, В, і С. З рахунків у країні А пан Х перевів кошти на інші рахунки компанії А в країнах В і С. Кошти інвестувалися у фондовий ринок.

Коли І забажав отримати ці активи, акції були продані, а кошти переведені до нього під керівництвом адвокатів А та В шляхом змішування їх на рахунках третьої сторони.

Потім торговець І проінструктував адвокатів перевести всі активи компанії А у компанію В, засновану для нього його бухгалтером в іншій країні. У ході цього переказу з бухгалтером І зв'язався сторонній адвокат Д, який шукав спосіб відмити 500 тис. доларів. Бухгалтер і торговець І домовилися, і запит адвоката Д був підключений до процесу. Торговець І одержав 500 тис. доларів готівкою, і це відкрило доступ до рахунків компанії В у країні Е. Можливість об'єднання коштів мала велике значення для перешкодження будь-яким подальшим розслідуванням.

Оператори інвестиційних компаній не знали особистість власника грошей, що проходили через їхні рахунки, однак одержували чіткі інструкції від адвокатів щодо проведення операцій.

2. Торговець очолював організацію, що імпортує наркотичні речовини в країну А із країни В. Для відмивання доходів від цих операцій торговцем був найнятий адвокат.

Зцією метою адвокат заснував мережу офшорних компаній. Компанії були об'єднані в країні С, де перевірка власності, звітів і фінансів є не дуже ретельною. Місцева керівна компанія в країні Д управляла цими компаніями. Об'єднання використовувалися для приховування руху незаконних коштів, придбання активів і фінансування злочинної діяльності. Торговець був власником 100 % капіталу цих офшорних компаній (у вигляді акцій на пред'явника).

У Країні А певна група осіб і компаній (без очевидного зв'язку з торговцем) перевела великі суми грошей до країни А, де вони депонувалися або переводилися через офшорні компанії торговця. З'ясувалося, що ця сама мережа використовувалася для переказу великих сум грошей особі в країні Е, що, як з'ясувалося, була відповідальною за відвантаження наркотичних речовин, призначених для країни А.

Кілька інших адвокатів та їх трастові рахунки використовувалися для одержання готівки й переказу коштів, нібито для вигоди комерційних клієнтів у

країні А. Водночас адвокат 1 заснував окрему подібну мережу (яка включала трастові рахунки інших адвокатів), щоб купити активи й розмістити кошти в об'єкти й інструменти, призначені для маскування особи власника.

5.1.4. Використання суб'єктів сектору страхування для відмивання коштів

Страховий ринок має низку уразливих місць у різних сегментах. Для нього характерний низький рівень виявлення відмивання коштів у порівнянні з масштабами галузі.

Страховий ринок привабливий для суб'єктів відмивання тим, що часто страхові послуги реалізуються за допомогою брокерів - посередників, які діють незалежно від страхової компанії, що пропонує страховий продукт, а також із застосуванням перестраховування ризиків, в тому числі за кордоном.

Брокери з продажу страхових полісів можуть не мати достатніх знань у сфері боротьби з відмиванням коштів і можуть бути використані для розміщення коштів у фінансових установах небанківського типу. Їхньою метою є продаж полісів і часто вони не помічають ознак процесу відмивання коштів, таких як невідоме походження коштів або незвичайні методи сплати премії.

Наприклад, *ПФР Німеччини* зафіксовано такий механізм відмивання в галузі страхування життя.

Іноземний громадянин зажадав придбати поліс із щорічними виплатами. Виплати повинні були здійснюватися зі спеціального рахунку виплати відсотків, що вівся страховою компанією. На цей рахунок клієнт повинен був покласти одноразову премію в 10 млн євро після укладення договору страхування. Гроші повинні були переводитися через іноземний банк. Позика, надана іноземним банком для фінансування придбання власності, була основою для підписання поліса. Страховий випадок настав би у разі призупинення повернення коштів по позиці. Згідно з умовами, позика повинна виплачуватися при використанні щомісячних виплат страхової компанії, яка подала скаргу. Виплати мали розпочатися через 13 років і повинні були тривати все життя клієнта (щонайменше 5 років). Перевірка, здійснена страховою компанією, показала, що суб'єкта розшукувала поліція за фактом шахрайства.

Цікавим є приклад *ПФР Люксембургу* із залучення страхових брокерів до махінацій з договорами страхування життя.

Страховий брокер умовив клієнта із Франції підписати контракт страхування життя на суму 35 тис. євро зі страховою компанією, розташованою в Люксембурзі. Потім без повідомлення клієнта цей брокер скористався його ім'ям для підписання подібного контракту страхування на ту ж суму з іншою компанією, переводячи власні гроші на рахунок другого контракту. Таким чином, страховий брокер вивів гроші в офіційний кругообіг, використовуючи законне джерело коштів свого клієнта із Франції.

Поширені подібні страхові махінації й у *Бельгії*.

1. Комерційна компанія була проголошена банкрутом. Незабаром чоловік власниці компанії поклав гроші на рахунок, відкритий на ім'я іншого члена

родини. Ці кошти були негайно зняті у формі чека, виписаного юристові. Потім юрист повернув частину коштів, виписавши банківський чек, оприбуткований через рахунок родича чоловіка. Другу частину він перевів банківським переведенням страховій компанії чоловіка для одноразової сплати страхової премії по придбаному їм полісу. Того самого дня чоловік негайно відкликав контракт страхування. Премія була переведена банківським переказом на рахунок його родича до запитання. Останній зняв ці кошти готівкою. У проведених цими особами операціях були задіяні незаконно отримані кошти. Переказ коштів через рахунок юриста був економічно не виправданим. Виявилося, що причетні особи мали значні накопичення готівки, яка була привласнена на шкоду інтересам кредиторів компанії-банкрута.

2. Два поліси страхування життя на дуже велику суму були придбані на імена осіб X і Y. Виплати провадилися чеком, виписаним брокерською фірмою, розташованою в Європі. Два поліси гарантували позику під заставу для спеціалізованої компанії. Через те, що власники поліса уклали угоду не на своє ім'я, страховий агент зв'язався із брокерською компанією, щоб з'ясувати точне походження покладених на рахунок коштів. З'ясувалося, що вклади здійснювалися готівкою, а особи X і Y брали участь у незаконній торгівлі.

Заслужують на увагу й типові випадки з діяльності *ПФР Італії*.

1. Під час підписання страхових фінансових документів з оплатою відповідної суми готівкою часто використовуються багаторазово індосовані банківські чеки, виписані на імена, відмінні від імен бенефіціарів фінансових інструментів.

Особи, що виписували банківські чеки, мали фінансові ускладнення. Багато хто з покупців фінансових інструментів діяли як представники добре відомої особи, яка в результаті слідчих дій стала підозрюваною в участі у злочинній змові, відмиванні грошей, шахрайстві й тісних зв'язках із групою «Камора» (мережа організованої злочинності, що перебуває в Кампанії, Північна Італія). Такий механізм дій давав можливість злочинцям приховувати або принаймні заплутувати сліди, що зв'язують незаконні джерела коштів з їх подальшим інвестуванням.

2. З метою приховання злочинних доходів, відмитих через грошові перекази з банківського в страховий сектор, підписувалися фінансові документи, пов'язані з пожертвуваннями.

Дружина підприємця, що перебуває під слідством по факту махінацій з державними контрактами, перевела більше 1,2 млн євро з рахунку свого чоловіка, уникнувши конфіскації судом цієї суми. Будучи співвласницею цього рахунку, вона замовила випуск на її ім'я ста банківських переказних векселів, кожний - на суму в 12 тис. євро (законний ліміт в Італії становить 12,5 тис. євро). Банківські векселі були індосовані дружиною та внесені на рахунок агента страхової компанії. Через кілька днів агент перевів отримані гроші страхової компанії до її іншої філії, куди дружина підприємця направила запит щодо укладання договору страхування життя.

Великий досвід у дослідженні та виявленні механізмів відмивання в страховому секторі має *ПФР Великобританії*.

Наприклад, один з механізмів стосується передчасного відкликання страхових полісів. У цьому випадку злочинець здобуває страховий поліс життя через посередника або через самого страховика. Одержавши поліс, злочинець

відмовляється від поліса для того, щоб одержати частину премії. При цьому він зазнає фінансових втрат. Походження коштів страхувальника (електронні платежі або чеки) важко простежити. Цей метод відкритий для подальших зловживань на стадії розміщення, якщо посередник є співучасником (або просто неуважною людиною) і вимагає оплати готівкою.

Варто подбати про те, щоб передчасна здача поліса залишалася економічно не вигідною, тому що багато страхових продуктів, навіть при їхньому ранньому відкликанні, можуть приносити прибуток. Це може бути обумовлено самою структурою продуктів, тим, що вони повинні мати максимально привабливий, конкурентоспроможний вигляд на ринку. Крім втрат, понесених у результаті передчасної здачі поліса, все-таки можна отримати прибуток завдяки махінаціям посередників, що беруть участь у змові й бажають законно передати частину від усієї суми інвесторові у вигляді комісійних.

Крім того, ПФР Великобританії серед типових прикладів відмивання в сфері страхування виділяє такі:

- одержання позичок від іноземних установ з використанням страхового поліса як додаткового забезпечення. Це збиткова фінансова операція, сполучена з високою сумою виплачуваних відсотків по позиці. Це також своєрідна форма відмивання, оскільки взяті в борг кошти можна перевести на рахунки або придбати на них майно, тим самим легалізувавши їх;

- переплачування й подальше відшкодування премій. Досить проста схема, за якої клієнт «випадково» переплачує суму премій, найчастіше використовуючи брудні доходи, а потім вимагає відшкодування вже чистими грошми;

- використання послуг посередника, що не проживає в одній місцевості з інвестором. Посередники, як правило, займаються оформленням полісів на законних підставах, але вони ж можуть допомогти інвесторові дистанціюватися від своїх фондів. Таке трапляється у випадку, якщо інвестор живе у провінції або ж у країні високого ризику, де існують менш суворі закони відносно відмивання коштів.

ПФР Мексики виявив такий складний механізм відмивання.

Торговець наркотиками пан Ж в результаті незаконної діяльності одержав 800 тис. доларів. З метою легалізувати ці кошти він домовився із трьома високопоставленими чиновниками (пани Х, П та Л), які в обмін на свої послуги зажадали 20% від загальної суми.

Пани Х, П та Л одержують чистий щорічний дохід 108 тис. доларів, 96 тис. доларів і 114 тис. доларів відповідно. Протягом року (за окремими договорами страхування) можливі додаткові внески, які не повинні перевищувати суми щорічного доходу кожної особи і можуть бути зняті наприкінці року.

Протягом року щомісяця пани Х, П та Л одержували від Ж брудні кошти та робили внески за договорами (на суму 9 тис. доларів, 8 тис. доларів і 9,5 тис. доларів відповідно).

У страхової компанії виникла підозра у відмиванні коштів, оскільки весь свій щомісячний дохід пани Х, П та Л вкладали у договори страхування.

Наприкінці року пани Х і П зняли свої додаткові внески, включаючи відсотки, отримавши 115 тис. доларів і 102 тис. доларів відповідно. Із зазначених сум вони утримали 20% за домовленістю з паном Ж та за його вказівкою решту вклали у створення фіктивної корпорації (всього вкладено 173 тис. доларів).

За ці кошти корпорація придбас нерухомість, меблі й устаткування.

Наприкінці року пан А зняв гроші по договорах страхування (додаткові внески плюс відсотки в сумі становили 121 тис. доларів). Із зазначеної суми він забрав 20% комісійних.

Відповідно до інструкцій пана Ж, пан А використовує комісійні для придбання двох транспортних засобів на своє ім'я і переписує їх на ім'я пана Ж через день після придбання.

Протягом першого року функціонування корпорації пан Ж вклав у неї 482 тис. доларів, здобутих у результаті незаконної торгівлі наркотиками. З метою легалізації цих коштів, пани Ж, Х та П забезпечили видимість того, що корпорація надає консультативні послуги кільком фізичним особам і одержує від них платежі.

Корпорація декларувала прибуток від надання консультацій і сплатила податки. Пан Ж також заплатив панам Х та П погоджені 20% відмитих 482 тис. доларів.

На окрему увагу заслуговують такі приклади з діяльності *ПФР США*.

1. Торгівці наркотиками, що перебували у Колумбії, відмивали гроші через страхову організацію Е, розташовану на острові Мен; для сприяння діяльності Е мала репрезентативний офіс, розташований у Флориді.

Страхова компанія Е надавала поліси, за характером схожі на сертифікати взаємних фондів. Норма рентабельності була прив'язана до *FTSE*, *NASDAQ* та інших індексів. Поліси страхування функціонували як інвестиції. Кошти, що відправлялися на її рахунки, походили з електронних грошових переказів третьої сторони, чеків або „чорного” ринку обміну песо. Власник рахунку (торговець наркотиками) міг сплатити за поліс грошові суми вище норми або знімати їх, сплачуючи штраф за передчасне зняття. Зрештою, гроші з'являлися у формі електронного переказу та чека страхової компанії і могли бути вільно переміщені.

2. Пан Б - цілитель, що отримав ліцензію на практику в Східній Вірджинії й Пенсильванії (у США цілители одержують ліцензію на надання деяких видів послуг і лікування лише окремих хвороб).

У період між 1985 і 1996 рр. пан Б придбав Клініку гірського цілительства в Моргантауні. У 1994 р. він разом із паном Х, консультантом з цілительства, створили Асоціацію пріоритетної медицини, професійну медичну корпорацію, розташовану там само, що й Клініка. З 1994 р. пан Б перевів пацієнтів із Клініки в Асоціацію пріоритетної медицини. У 1994 році він також створив Адміністрацію охорони здоров'я Східної Вірджинії. Завдяки серії контрактів на оренду й іншим угодам пан Б здобув контроль над Клінікою й Асоціацією.

Відповідно до державних вимог (медичні корпорації повинні управлятися лікарями) в 1994 р. й протягом 1997 р. пан Б наймав двох лікарів. Фонди Асоціації пріоритетної медицини були оформлені на їхні імена. На ім'я лікаря за надання медичних послуг, цілительство, діагностику і проведення процедур Асоціація виписувала рахунки, які покривалися державною програмою охорони здоров'я.

Пани Б і Х наймали персонал, не звертаючи уваги на рівень професійної підготовки. У свою чергу, підлеглі сприяли збільшенню частоти й кількості надання послуг пацієнтам. Ця система була створена панам Б і Х для отримання

відшкодування від страхових компаній і державних програм охорони здоров'я шляхом фальсифікації фактів надання медичних послуг. Водночас рахунки за ці послуги виписувалися за пунктами, які програма охорони здоров'я може покрити без додаткової перевірки.

Таким чином, пани Б і Х проводили фінансові операції з доходами від незаконної діяльності (шахрайство у сфері охорони здоров'я). Оренда нерухомості та устаткування, договори керування були складені з метою замаскувати кошти, що були спрямовані до Адміністрації охорони здоров'я Східної Вірджинії, а потім панам Б та Х. Потім ці гроші переводилися електронними переказами, зокрема, до Британських Віргінських Островів для приховання природи, джерела і власника доходів від незаконної діяльності.

5.1.5. Використання ринків дорогоцінних металів і каменів для відмивання коштів

Ринки золота, діамантів, інших благородних металів та коштовних каменів є потенційними сферами, через які можуть направлятися незаконні кошти. Висока вартість коштовностей, їх здатність зберігати вартість, незважаючи на форму, легкість конвертації, а також компактність і відносна простота транспортування роблять їх привабливими для злочинців, що відмивають гроші. Зокрема, золото та діаманти можуть використовуватись і як джерело незаконних доходів для відмивання (через контрабанду чи незаконну торгівлю), і як реальний інструмент відмивання (через пряму купівлю чи продаж).

Основні джерела незаконних коштів, що відмиваються на таких ринках, - це незаконна торгівля наркотиками, організована злочинність та контрабанда (у тому числі коштовностей).

ПФР США має досвід у цій галузі.

Стало відомо, що численні організації на території Нью-Йорка відмивають доходи від торгівлі наркотиками через продаж золота й інших коштовних металів. Відповідно до отриманої ПФР США інформації, ювеліри реалізовували злитки золота, золоті вироби еквівалентної вартості (шляхом переплавки чи безпосереднього виготовлення) за готівку, яка була доходом від наркобізнесу.

Ювеліри Нью-Йорка переплавляли золото на такі вироби: корпуси годинників та ланцюжки. У деяких випадках, золото було заховано в приладах, які потім переправлялися в Колумбію. Щойно золото надходило до Колумбії, його перепродавали за готівку, таким чином, завершуючи відмивання коштів.

5.1.6. Використання публічних посадових осіб (ППО) для відмивання коштів

Публічні посадові особи, залучені до кримінальної діяльності, часто маскують свої незаконні активи через мережу холдингових компаній і офшорних банків, розміщених за межами країн їхнього проживання. Часто ППО залучають посередників або членів родини для переміщення чи заволодіння активами від їхнього імені. Вони активно використовують методи

приховування активів, подібні до тих, якими користуються інші суб'єкти для відмивання коштів.

Джерелами коштів, які ППО намагаються легалізувати, є не тільки хабарі чи інші пов'язані з корупцією доходи, але й присвоєння та відкрита крадіжка державного майна, кошти політичних партій або об'єднань, доходи від ухилення від сплати податків, а також кошти, отримані безпосередньо від участі в організованій злочинності або торгівлі наркотиками.

Діяльність політичних діячів не обмежується лише вивозом грошей з так званих нерозвинених країн або країн з корумпованими режимами. Існування низки привілеїв у поєднанні з дипломатичним статусом може забезпечити ідеальний спосіб відмивання коштів та юридичну перешкоду, що надзвичайно ускладнює розслідування таких справ.

Зокрема, типовим є приклад *ПФР Люксембургу* щодо махінацій ППО з метою відмивання коштів.

Клієнт банку у Люксембурзі (іноземний дипломат) привернув увагу серією внесків на депозит готівки, з яких незабаром були здійснені грошові перекази третім сторонам за кордон. Він заявив, що внески готівкою були доходами від операцій продажу антикваріату, в яких він був посередником. У банку з'явилася підозра, коли протягом однієї з цих операцій, він розмістив на депозит надзвичайно велику суму купюрами малого номіналу.

Після надання інформації ПФР Люксембургу країна походження дипломата ініціювала розслідування й визнала приналежність дій суб'єкта до відмивання коштів, одержаних від торгівлі наркотиками, до фальсифікації й присвоєння чужого майна.

ПФР Великобританії виявлено такий механізм відмивання, в якому використовувалися не лише ППО, але й суб'єкти страхового ринку.

Випадок стосується державної страхової компанії країни, яка входила до "чорного списку" та виплачувала державним чиновникам завищені страхові премії. Потім вони спрямовувалися на перестраховування через компанію, що знаходиться у Великобританії та контролюється політичними діячами з тієї ж іноземної держави. Надлишкові премії послідовно виплачувалися через офшорну компанію на особисті рахунки політичних діячів у різних країнах.

Приклад *ПФР Канади* стосується використання трастового фонду для купівлі власності на доходи від злочинів.

ППО брала хабарі й винагороди від одержувачів урядових контрактів. Ці кошти вона вклала в місцеві фінансові установи й переводила на свій юридичний трастовий рахунок. Гроші з трастового рахунку використовувалися на придбання нерухомого майна.

Заслужовує на увагу і досвід *ПФР Іспанії* з викриття систем відмивання коштів.

У 2002 р. було викрито систему відмивання коштів, отриманих від трафіку кокаїну до Європи. Злочинцями була створена мережа компаній з торгівлі автомобілями „секонд-хенд”. Така діяльність була прикриттям для їх відносин з

банками та використовувалася для підтвердження походження готівки, яка вносилася та потім перераховувалася за кордон.

У цій же операції був задіяний посол, акредитований в Люксембурзі. Посол використовував свій особистий банківський рахунок для внесення депозитів на суму більше 750 тис. доларів, які він намагався представити як доходи від посередницької діяльності з торгівлі старовиною й предметами мистецтва.

З капіталу, спрямованого до фінансової системи завдяки зловживанню перевагами дипломатичного статусу, він здійснив перекази до іспанського банку, звідки переправив гроші на інші рахунки в Майямі й Нью-Йорку.

Що стосується досвіду *ПФР Бельгії*, доцільно розглянути кілька прикладів відмивання з підкупом ППО та переказом грошей за кордон.

1. Кілька осіб (родом зі Східної Європи) відкрили особисті рахунки в одній банківській установі Бельгії. Кожний з них мав рекомендації громадян Бельгії. На рахунки переважно надходили перекази від іноземних компаній. Суми операцій становили кілька мільйонів євро. Частина цих коштів була інвестована на депозит, інша знята готівкою в країні походження задіяних осіб. Зазначені особи із Східної Європи - високопосадовці у своїх країнах – підозрювалися у зловживанні повноваженнями з метою одержання прибутку. Проведені ними операції, зокрема, зняття великих сум готівки в їхніх рідних країнах, не мали жодного економічного сенсу. Це показало, що відкриті цими особами рахунки в Бельгії використовувалися для прихованого відмивання коштів.

2. У фінансовій установі в Бельгії був відкритий рахунок на ім'я компанії, зареєстрований офіс якої знаходився за кордоном. Єдиною операцією на цьому рахунку було надходження великої суми з іншого рахунку, яким зазначена компанія володіла в країні Східної Європи. Кошти були покладені на депозит за розпорядженням повіреної іноземної особи. Ці компанії були залучені в широкомасштабну операцію з відмивання грошей, що включає присвоєння суспільних коштів злочинними організаціями за посередництвом державних діячів з африканської країни. Крім того, попередньо ці кошти були переведені через транзитні рахунки за кордоном з метою приховування їх незаконного походження.

На особливу увагу заслуговує досвід *ПФР США* з протидії відмивання коштів ППО.

Пан М (радник колишнього Президента Фухіморі, голова впливової секретної Служби національної розвідки) і наближені до нього особи, включаючи пана В (голова військового і пенсійного фонду поліції Перу), накопичували незаконні доходи, отримані в результаті зловживання паном М службовим становищем. Деякі з використаних схем шахрайства включали придбання військового устаткування і його сервісне обслуговування, а також незаконне інвестування коштів з державного пенсійного фонду.

Пан В був залучений до широкомасштабної схеми повернення внесків, що торкнулася як казначейства Перу, так і військового і пенсійного фондів поліції Перу. В 1994 р. пан В та інші особи використали кошти пенсійного фонду й свої власні гроші на придбання контрольного пакета акцій у Ф – банківській установі Перу, що у червні 1999 р. була придбана комерційним банком Перу. До обов'язків В входив пошук інвестицій від імені компанії Ф і розробка проектів для

фінансування банківського й пенсійного фондів (стосовно нерухомості). Також він контролював будівельні компанії.

Пан В встановив механізм впливу на реальну вартість інвестиційних проектів пенсійного фонду, 25% виручених коштів призначалися компанії Ф. Рекомендовані паном В проекти автоматично затверджувалися членами керівництва пенсійного фонду поліції, деякі з них одержали компенсацію вкладених коштів. Один з таких проектів - інвестиційний проект компанії Ф на 25 млн доларів – шахрайським чином був збільшений на 8 млн доларів. Пан В також заснував і контролював кілька компаній зі змішаним доходом, використовуючи позики від компанії Ф в обмін на компенсацію коштів від боржників. Якщо позики не надавалися, пан В купував проекти компаній-банкрутів за заниженими цінами і продавав їх, отримуючи прибуток.

Крім того, пан В і члени Ради директорів компанії Ф були уповноважені урядом Перу організувати придбання військових літаків. Тільки за два контракти купівлі літаків у 1995 і 1998 рр. уряд Перу сплатив додатково 150 млн доларів через шахрайське підвищення ціни продажу на 30%. Незаконні кошти були переведені через компанію Ф і комерційний банк. Звідти кошти переводилися на численні рахунки під безліччю імен у банківські установи США й інших країн для приховування їх незаконного походження.

Пан В використав групу банківських установ, розташованих у Перу, Кайманових островах, Панамі, США й інших країнах для відмивання своїх коштів і доходів наближених до нього осіб. Банки Південної Америки, Карибських островів і США виявили переказ незаконних доходів.

5.2. Етапи відмивання коштів

У відповідності з найбільш розповсюдженою моделлю процесу відмивання коштів, яка використовується міжнародною організацією FATF, процес легалізації можна умовно розділити на три основні етапи (стадії): розміщення, розшарування та інтеграція.

Типовий механізм відмивання злочинних коштів може виглядати так, як це показано на рис. 5.2.

Зібрані брудні кошти потрапляють до фінансової системи країни, акумулюючись в певному банку (фінансовій установі). Далі відбувається маскування джерела їх походження. Наприклад, кошти через кілька рахунків переводяться до іншого банку, що знаходиться в офшорній зоні. З них

видається кредит фіктивній компанії, яка нібито оплачує послуги іншої компанії – кінцевого елемента розшарування. В результаті придбаваються цінні активи, здійснюються фінансові або виробничі інвестиції та злочинні кошти набувають легальності.

5.2.1. Розміщення коштів, набутих злочинним шляхом

Перший етап – розміщення – може реалізовуватись шляхом депонування коштів в банках або розміщення активів в інших типах фінансових установ.

Головним чином, злочинно отримані доходи (передусім – готівка) перетворюються на ліквідні активи у формі валюти, цінних паперів, нерухомості і т.п., а також фізично переміщуються від їх істинних джерел походження (часто за межі країни).

Зокрема, на зазначеному етапі широко використовуються такі традиційні кредитно-фінансові установи, як банки, інвестиційні, страхові, фондові компанії, кредитні спілки тощо. Крім того, розміщення може здійснюватись через установи нефінансового сектору (бари, ресторани, готелі, комісійні, ремонтні установи, антикварні, ювелірні магазини, гральні заклади, будівельні фірми тощо).

„Найпопулярніші” способи, за допомогою яких злочинці розміщують брудні кошти в фінансові системи, включають:

1) штучне завищення торгової виручки (маніпуляція з цінами) при реалізації товарів;

2) встановлення контролю з боку злочинної організації над фінансовими установами або над діяльністю їх персоналу (в тому числі шляхом підкупу або погроз). Такі зв'язки суттєво спрощують розміщення незаконних коштів, їх розшарування та інтеграцію. Зазначений метод широко використовується в країнах СНД організованими злочинними групами, які спеціалізуються на легалізації незаконних доходів шляхом створення власних підприємницьких структур;

3) смерфінг – подрібнення платежів (вкладів), тобто структурування операцій з готівкою без перевищення встановленої законом межі з метою уникнення реєстрації державними органами таких операцій. Це один з найбільш популярних методів, який використовується на першій фазі відмивання;

4) організована закупівля фінансових інструментів за готівку;

5) обмін дрібних банкнот на купюри більшого номіналу, а також обмін грошей на іншу валюту. Діяльність обмінних пунктів пов'язана з обслуговуванням великої кількості випадкових клієнтів, що само по собі становить певні складності при ідентифікації клієнтів. На сьогодні багато країн, в тому числі й Україна, внесли відповідні зміни до законодавства та обмежили можливості використання обмінних пунктів для легалізації злочинних доходів;

6) переміщення коштів через банківські установи, в тому числі за кордон, з використанням платіжних карток;

7) злиття законних та незаконних капіталів, коли легально працююче підприємство використовує рахунок в банку в абсолютно законних цілях, поступово „підмішуючи” до таких коштів набуті злочинним шляхом активи;

8) використання благодійних організацій (зокрема, маскуванню злочинних коштів під благодійні внески та пожертвування).

Етап розміщення крупних сум готівки є найбільш „слабкою” ланкою в процесі відмивання коштів, оскільки отримані гроші найлегше виявити саме на цьому етапі. Саме з цього часу вони можуть потрапити в поле зору правоохоронних органів та є максимально вразливими при перевірці їх походження.

Оскільки за належно організованої процедури моніторингу фінансова установа не може не звернути увагу на спроби розміщення великих сум „чорної” готівки, значну небезпеку становить можливість набуття злочинцями контролю над фінансовою установою.

В розрізі типів організацій для розміщення кримінальних фондів безперечною є привабливість банківської системи з огляду на її універсальність. Банки пропонують широкий спектр послуг, мають стійкі зв'язки з іноземними фінансовими структурами, швидко здійснюють операції, оперують значними обсягами коштів.

Однак відмивання коштів може відбуватися і в інших фінансових закладах. Останнім часом небанківські установи все частіше використовуються для розміщення нелегально отриманих доходів та введення їх в звичайний фінансовий обіг. Багато в чому ця тенденція пов'язана з більш досконалим законодавством, що стосується боротьби з легалізацією брудних коштів в банківській системі, та порівняно кращою організацією моніторингу в цій сфері.

Інтенсивність та якість виявлення схем відмивання на первинному етапі багато в чому залежить від активної участі в процесі протидії безпосередньо суб'єктів первинного фінансового моніторингу, адже часто лише вони мають можливість виявити операцію на самому її початку.

5.2.2. Розшарування коштів, набутих злочинним шляхом

Другою стадією легалізації є розшарування, коли відбувається трансформація злочинно набутих доходів в різноманітні активи та їх подальше розсіювання з метою маскуванню реальних джерел походження капіталів.

На практиці фази відмивання накладаються одна на одну. Тому способи розміщення кримінальних капіталів аналогічні тим, що використовуються й для їх розшарування. У випадку, якщо розміщення великих сум пройшло непомітно, викриття подальших дій з відмивання коштів практично унеможлиблюється.

Ця стадія може включати такі операції, як переказ депонованої готівки та її переведення в інші фінансові інструменти (цінні папери, дорожні чеки тощо), поштові перекази, електронні платежі через Інтернет, інвестиції в нерухомість

та легальний бізнес (особливо в сферу туризму та відпочинку), перепродаж товарів високої цінності та фінансових інструментів.

Використання зазначених методів істотно спрощується з огляду на існування в ряді зарубіжних країн банків, які не зацікавлені у наданні правоохоронним органам інформації про своїх клієнтів. (В деяких країнах дозволено не реагувати на запити про стан рахунків своїх клієнтів, за виключенням наявності звинувачення у відмиванні.) Передусім це стосується офшорного бізнесу, який на сьогодні вважається одним із найбільш прибуткових.

Так, типовим інструментом, який використовується при розшаруванні, є підставні компанії, зареєстровані в офшорних зонах. Фінансові операції з ознаками відмивання виявити вкрай складно завдяки використанню численних договорів прикриття та гранично малого строку діяльності підставних фірм.

Також для проведення операцій можуть використовуватися підставні особи, втрачені або підроблені паспорти, інші документи, які приховують реальні джерела, власників та місця розташування незаконно отриманих доходів (наприклад, навмисне створення помилкового паперового / аудиторського сліду).

Одним з розповсюджених прийомів на цьому етапі є так званий „розрив ланцюгу”, пов’язаний з переведенням кримінальних активів через декілька країн, через рахунки фірм, які потім зникають („фірми-одноденки”), а також з використанням цінних паперів на пред’явника.

5.2.3. Інтеграція коштів, набутих злочинним шляхом

У відповідності з трьохфазною моделлю заключним етапом процесу легалізації є інтеграція. Це надання легального вигляду злочинно набутих коштам. На цій стадії гроші отримують легальне джерело походження та інвестуються в легальну економіку, щоб у правоохоронних органів не виникло підозр стосовно законності їх походження.

Основні методи інтеграції брудних коштів включають:

- придбання нерухомості. Наприклад, підставна фірма перепродає нерухомість, в яку були інвестовані незаконно отримані кошти, та отримує доход від продажу, що вважається законним;

- викривлення цін зовнішньоторговельних угод при інтеграції незаконних доходів в економіку (тобто завищення в документах, які ввозяться до країни, грошових сум з метою виправдання вкладень відповідних сум в банках, або завищення обсягів експорту з метою обґрунтування отримання відповідних сум з-за кордону);

- використання банківських рахунків іноземної або спільної фірми з метою маніпулювання грошми у вигляді надання позичок, оплати акредитивів, виплати гонорару за консультації, читання лекцій, проведення платежів за фальшивими угодами або за фіктивні послуги, виплата заробітної плати або комісійних окремим особам або компанії;

- внесення готівки на рахунок з метою надання грошам вигляду доходів від продажу;

- декларування грошей під виглядом виграшу в казино чи через лотерею;

- послуга підставних компаній. Грошові фонди нелегального походження можуть бути представлені як законно отримані шляхом надання їм вигляду позичкових коштів, коли кредитором виступає формально незалежна, але фактично контрольована злочинцями компанія;

- придбання підприємства, яке є збитковим. При цьому фальсифікується позитивний фінансовий результат раніше збиткового підприємства за рахунок незаконних доходів;

- отримання кредиту під заставу незаконно набутого майна та, відповідно, розміщення доходів в легальній банківській системі.

Діяльність з легалізації брудних коштів на практиці не обов'язково включає всі перераховані етапи, а може завершитися на першому або другому етапі. Часто зв'язок між етапами настільки тісний, що розмежувати їх неможливо.

На відміну від більшості розвинених країн, в Україні при легалізації брудних капіталів злочинці віддають перевагу зберіганню їх в найбільш ліквідній формі. У більшості схем відмивання з метою уникнення капітальних втрат в процесі легалізації, використовуються механізми переведення грошей з безготівкової форми в готівкову. Такі операції є незаконними та часто супроводжуються ухиленням від сплати податків (ПДВ, податок на прибуток тощо). Головним чином вони проходять через банківські установи. Тому дуже важливо, щоб не лише державні органи, але і банки (які посідають на даний час особливе місце серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу) мали достатні навички у їх виявленні.

При застосуванні простіших форм відмивання розглянуті вище етапи відмивання можуть зливатися. На практиці прості схеми легалізації незаконно отриманих доходів часто використовуються в комплексі, являючи собою більш складні, запутані багатоланцюгові операції.

Українська система боротьби з відмиванням грошей, як власне і в усьому світі, у своїй основі має первинний контроль за трансакціями, які проводяться фінансовими посередниками. Відповідно, багато залежить від того, як суб'єкти первинного фінансового моніторингу виконують своє завдання.

Як правило, суб'єкти первинного фінансового моніторингу не можуть виявити та прослідкувати всю схему легалізації, але водночас мають звернути увагу на деякі її елементи.

5.2.4. Виявлення типових схем легалізації брудних коштів

Схеми можуть бути виявлені при проведенні: виїзних перевірок, оперативних заходів та слідчих дій, аналізу звітності, дослідження фінансової операції, валютного контролю.

Виїзні перевірки (ревізії) дають можливість безпосередньо на підприємстві вивчити необхідні документи, провести інвентаризацію товарно-

матеріальних цінностей. Перевірки проводяться ДПА України, Контрольно-ревізійним управлінням, регуляторними органами (НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП).

Оперативні заходи та слідчі дії – обшуки, виїмки, допити, інші оперативно-розшукові роботи проводяться правоохоронними органами (Генеральною прокуратурою України, МВС, СБУ, ДПАУ).

Аналіз звітності (адміністративних даних) здійснюється контролюючими органами (головним чином, НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП, ДПАУ, Державна митна служба України), а також може проводитись правоохоронними органами у випадках, передбачених законодавством. До такої звітності належить бухгалтерська звітність, фінансова, податкова звітність, в тому числі податкові декларації, вантажно-митні декларації та інші види звітності, передбачені законодавством.

Дослідження фінансових операцій, як правило, передбачає збір інформації та аналіз банківських рахунків суб'єктами первинного фінансового моніторингу, НБУ, ДКЦПФР, ДКРРФП, ДПА, правоохоронними органами, а також Держфінмоніторингом (в ході проведення фінансового моніторингу).

Валютний контроль здійснюється банківськими установами та іншими агентами валютного контролю при проведенні розрахунків у іноземній валюті, вивезенні / ввезенні, переказуванні і пересиланні валютних цінностей, в тому числі розміщенні валютних цінностей на рахунках і у вкладах за межами України, інших валютних операцій. Головним органом валютного контролю є НБУ.

5.3. Елементарні схеми відмивання

Схеми відмивання коштів можуть бути складними, заплутаними, мати багато розгалужень, але всі вони складаються з порівняно невеликої кількості «елементарних операцій». В цьому розділі наведені приклади таких елементів, з яких формуються більш складні схеми.

5.3.1. Фіктивний роздрібний продаж товарів, надання послуг (рис. 5.3.1)

Невеличке кафе за вигідною ціною щотижнево реалізує великі партії домашньої випічки власного виробництва. Цей дохід складає основну загального доходу кафе. Насправді ж технічні можливості закладу дозволяють виробляти набагато менший обсяг такої продукції. Угода з її продажу відбувається лише на папері.

Застосування схеми передбачає безпосереднє „відбілювання” коштів шляхом здійснення фіктивного продажу продукції (в сфері роздрібною торгівлі, в тому числі громадського харчування). Кошти нелегально походження набувають законного вигляду розрахунків за покупку.

Фіктивний продаж використовується на першому етапі відмивання – розміщення брудних коштів, як правило, є частиною інших, більш складних схем.

Обов'язковою умовою реалізації схеми є фальсифікація звітності.

Податковим органам найпростіше виявити таку схему (особливо при виїзних перевірках та аналізі звітності).

Як правило, схема виявляється при проведенні інвентаризації, перевірках постачальників, аналізі банківських рахунків (виявлення предмета оплати), при здійсненні оперативних заходів (порівняння фактично наданих/реалізованих за день послуг/продукції зі звітними даними).

5.3.2. Фальсифікація рахунків за отримані товари, надані послуги (рис. 5.3.2)

Підприємець А отримує й сплачує послуги / роботи підприємця В (1) та фальсифікує рахунок, завищуючи суму в акті виконаних робіт / послуг та у видатковому ордері (2). Такі „буферні витрати” можуть слугувати для подальшого маскування відмивання брудних коштів.

Зазвичай схема використовується для заплутування слідів брудних коштів (на етапі розшарування) та є елементом складної схеми відмивання. Обов'язковою умовою реалізації схеми є фальсифікація платіжних та договірних документів.

Найбільша вірогідність виявлення такої схеми - при проведенні оперативних заходів (правоохоронними органами), а також при дослідженні фінансової операції, особливо при виїзних перевірках та аналізі звітності (Держфінмоніторингом).

Найчастіше схема виявляється при проведенні зустрічних перевірок постачальників, інвентаризації, а також при здійсненні оперативних заходів.

Рис. 5.3.2

5.3.3. Фіктивний „прогрaш” у сфері грального бізнесу (рис. 5.3.3)

Відмивання коштів відбувається безпосередньо шляхом здійснення фіктивної операції у процесі функціонування грального закладу. Гравець „програє” потрібну суму брудних грошей у казино, забезпечуючи легалізацію злочинно здобутих коштів.

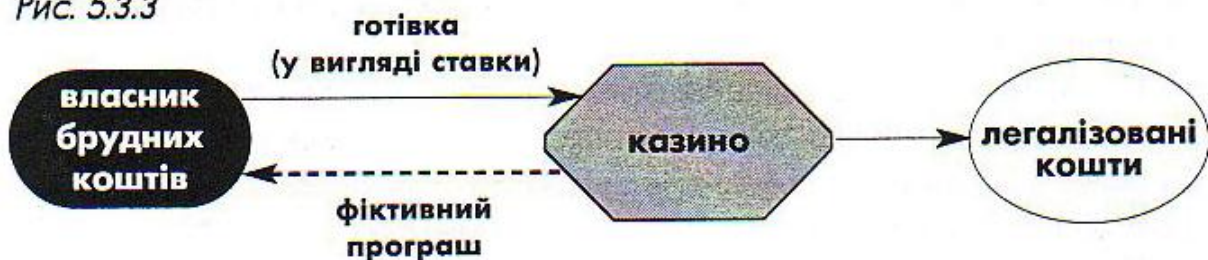
Використовується на етапі розміщення брудних коштів та безпосередньо для надання легального вигляду таким коштам. Як правило, є складовою більш складних схем. Характерна особливість схеми полягає в тому, що злочинне угруповання, як правило, контролює гральний заклад, який проводить схему.

Можливим порушенням законодавства при реалізації схеми є фальсифікація звітності.

Як правило, схема виявляється при здійсненні оперативних заходів (порівняння фактично наданих за день послуг зі звітними даними, в тому числі реалізації гральних фішок та жетонів).

Особа „програє” у гральному закладу велику суму злочинних грошей. Потім інша особа „виграє” у тому ж гральному закладі. При цьому зазначений гральний заклад отримує винагороду за послуги з відмивання.

Рис. 5.3.3

5.3.4. Фіктивні операції у сфері страхування (рис. 5.3.4)

Кошти легалізуються завдяки фіктивній операції між страхувальником і страховиком. У схемі може бути задіяний страховий посередник. Клієнт, що має намір легалізувати кошти (через брокера), переказує на рахунок страхової компанії обумовлену суму за договором страхування вантажів, майна, нерухомості і т.п. (1, 2). (Часто страхові платежі здійснюються за безпідставно завищеними тарифами.) Під виглядом настання визначеного договором страхового випадку компанія сплачує відшкодування „постраждалому”.

Аналогічна схема застосовується при легалізації брудних коштів у вигляді матеріальної допомоги, виплат за договором перестрахування тощо.

Схема використовується як для розміщення брудних коштів, так і безпосередньо для надання їм легального вигляду (тобто на етапах розміщення та інтеграції).

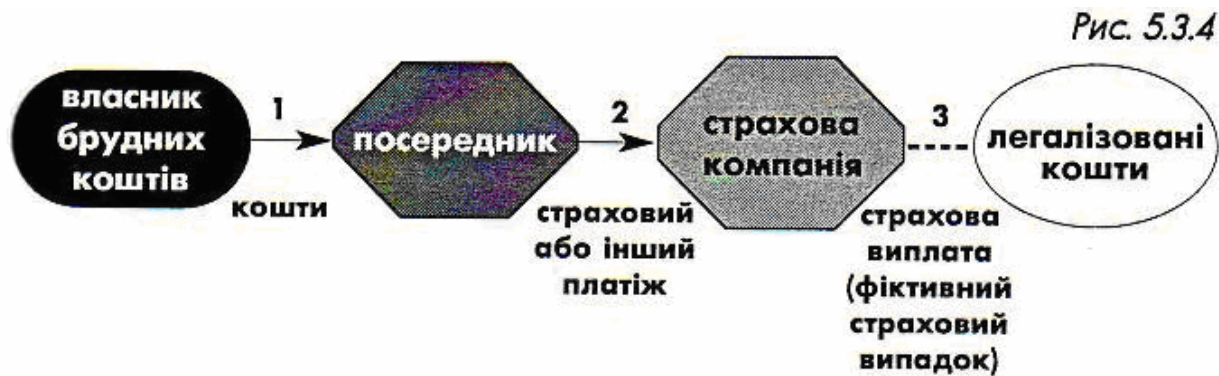
Зазвичай, застосовується як елемент більш складних схем.

Можливим порушенням законодавства при реалізації схеми є фальсифікація страхового випадку.

Слабким місцем схеми є фальсифікація страхового випадку, що має бути підтверджений свідченням учасників, результатами експертизи тощо. Найбільш можливо виявити таку схему при виїзних перевірках (спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг - Держфінпослуг).

З метою маскування виплат особам, які контролюють діяльність страхової компанії (формально - клієнтам страхової компанії), страхова компанія, нібито перестраховуючи свої ризики, перераховує грошові кошти іншій страховій компанії (найчастіше - іншого регіону України). Надалі вказані кошти виплачуються у вигляді страхових виплат (за угодами з особами, що контролюють діяльність страхової компанії, - клієнтами страхової компанії) за страховий випадок, що нібито настав.

Компанія - перестраховувальник (резидент) перестраховує (з перерахуванням грошових коштів) свій ризик нібито у компанії страхувальника (нерезидента), з рахунків якої вказані валютні кошти надходять на рахунки компанії, якими управляють особи, що контролюють діяльність страхової компанії, - клієнти страхових компаній. Тобто за допомогою страхових компаній валютні кошти фактично виводяться за межі України. Отримані безготівкові кошти легалізуються у вигляді інвестицій та придбаного майна на території України та за її межами або отримуються готівкою за допомогою платіжних систем.

5.3.5. Спекулятивні операції у сфері цінних паперів (рис. 5.3.5)

Легалізація злочинних доходів відбувається шляхом здійснення спекулятивних операцій з цінними паперами (так звані „сміттєві акції”).

Посередник (дружня або підконтрольна особа) дешево скуповує цінні папери (1), а потім перепродає за більш високу ціну особі, яка розплачується брудними грошима (2). Доход від перепродажу набуває легальної форми.

Може використовуватись в комплексних схемах безпосередньо для надання брудним коштам легального вигляду.

Зазвичай, схема виявляється шляхом співставлення з номінальною або ринковою вартістю цінних паперів. Найбільш вірогідно виявити таку схему за допомогою податкових органів та державних органів, що здійснюють регулювання ринків цінних паперів та похідних цінних паперів (особливо при виїзних перевірках та аналізі звітності), а також Держфінмоніторингу та професійних учасників фондового ринку (безпосередньо в ході дослідження фінансових операцій).

Рис. 5.3.5

5.3.6. Спекулятивні операції у сфері торгівлі нерухомістю (рис. 5.3.6)

Посередник купує за низькою ціною об'єкт (1), а потім перепродає за значно вищою ціною (2) власнику брудних коштів. Різниця між ціною продажу і купівлі становить легалізований дохід.

Як правило, є частиною більш складної схеми та використовується безпосередньо для надання брудним коштам легальності. Кошти легалізуються завдяки штучному завищенню вартості нерухомості. Відмінною ознакою схеми може бути циклічний перепродаж об'єктів, а також участь підставних, фіктивних фірм.

Реалізація схеми може включати фальсифікацію оціночної документації на нерухомість, договорів купівлі-продажу.

Найбільш вірогідно виявити таку схему за допомогою податкових органів (особливо при виїзних перевірках) та Держфінмоніторингу (при дослідженні фінансових операцій).

Зазвичай, схема розкривається при порівнянні реальної та ринкової вартості об'єктів нерухомості, а також при дослідженні суб'єктів перепродажу (встановленні циклічності операцій).

5.3.7. Відмивання коштів за допомогою сертифікатів на пред'явника (рис. 5.3.7)

Фірма за злочинні кошти здійснює придбання ощадних сертифікатів на пред'явника в банку (1). Як правило, далі вони передаються підставній особі-посереднику (2), яка пред'являє їх до платежу в касу цього ж банку, що торгує сертифікатами (3), та отримує цілком легальні кошти.

Може використовуватися в комплексних схемах, на етапах розміщення та інтеграції (безпосередньо для надання брудним коштам легального вигляду

шляхом розриву ланцюгу легалізаційного процесу). Часто здійснюються за змовою зі співробітниками банку.

Досить часто в таких схемах використовуються підроблені документи (довіреності), втрачені (викрадені) паспорти.

Найбільш просто виявити таку схему банківським установам та Держфінмоніторингу в ході дослідження фінансових операцій. Крім того, достатньо висока вірогідність викриття схеми існує при проведенні своєї діяльності органом, який здійснює державне регулювання щодо ринку банківських послуг - Національним банком України (виїзні перевірки, аналіз звітності), а також правоохоронними органами (оперативні заходи).

Використання підроблених документів та / або викрадених (втрачених) паспортів виявляється при проведенні оперативних заходів та/або за запитом до відповідної бази даних.

В деяких випадках сертифікати пред'являються до сплати достроково.

Примітка. Національним банком України внесені зміни до Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затверджені постановою Правління НБУ від 03.12.2003 за № 516, спрямовані на протидію цій схемі. Ними встановлено мінімальний термін, на який випускається ощадний (депозитний) сертифікат на пред'явника – 30 днів (п. 4.1); у разі дострокового погашення сертифікату, до погашення грошові кошти зараховуються банком на поточний рахунок вкладника і можуть бути видані або перефраховані за розпорядженням вкладника на інший рахунок не раніше ніж через 5 робочих днів після їх зарахування (п. 5.4).

Рис. 5.3.7

5.3.8. Операції з реалізації матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом (рис. 5.3.8)

Викрадена антикварна цінність, наприклад, старовинна картина, здається в ломбард як застава під невелику позику. Позика не повертається (1). Дуже швидко на цю картину знаходиться покупець, якому вона дешево реалізується (2). У свою чергу, новий власник перепродає цінність за набагато вищою ціною (3).

Використовується на етапі розміщення брудних коштів та безпосередньо для надання легального вигляду таким коштам. Характерна особливість схеми полягає в тому, що об'єктом легалізації є не нелегальні грошові кошти, а матеріальні цінності.

Можливим порушенням законодавства при реалізації такої схеми є залучення в операції викраденої цінності.

Таким чином, найпростіше виявити таку схему податковим (особливо при виїзних перевірках), а також правоохоронними органами (при проведенні оперативних заходів).

Рис. 5.3.8

5.3.9. Операції з викраденими / втраченими кредитними картками (рис. 5.3.9)

Викрадена / втрачена кредитна картка використовується особою для розрахункових операцій (1), наприклад, для разової чи серійної купівлі товарів легкої промисловості (2), які в подальшому перепродаються (3). Купівля здійснюється безпосередньо або інкогніто (шляхом замовлення через Інтернет).

Характерною особливістю схеми є використання викрадених чи втрачених платіжних документів або інформації про них. Злочинні кошти відмиваються, набуваючи вигляду придбаного товару. Схема функціонує на етапах розміщення та інтеграції та зазвичай може використовуватись як частина більш складної.

Можливим порушенням законодавства при реалізації такої схеми є привласнення коштів з кредитного рахунку. В операції задіяний викрадений / втрачений платіжний документ або несанкціоновано отримана інформація про нього чи доступ до чужого рахунку.

Як правило, схема може виявитися правоохоронними органами під час оперативних заходів, а також банком при аналізі розрахунків за картою. Зазвичай, у випадку викрадення кредитних карток вірогідність швидкого виявлення злочину дуже висока, оскільки спостерігається чітка тенденція до негайної зміни характеру покупок, які тривають практично постійно, до повного вичерпання коштів на рахунку. Якщо викрадена лише інформація про

картку, характер зміни купівельної активності більш завуальований та може мати кілька циклів.

5.3.10. Продаж товарів, надання послуг через підставну фірму (рис. 5.3.10)

Відбувається безпосереднє „відбілювання” коштів шляхом здійснення товарної операції (чи операції з надання послуг) через підставну фірму (1, 2). Кошти нелегально походження набувають вигляду законних розрахунків за покупку.

Схема може використовуватись на всіх етапах, але найбільш поширена на другому етапі – для „заплутування слідів”.

Особливістю схеми є те, що фірма, яка виступає продавцем, створюється на короткий термін. Через деякий час після завершення операції фірма та її звітність безслідно зникають. Як правило, фірми відкриваються за допомогою підроблених або викрадених паспортів або ж на підставних осіб.

До можливих порушень законодавства при реалізації схеми належать: фіктивне підприємництво, шахрайство, підробка документів.

Найбільш можливо виявити таку схему силами податкових (особливо при виїзних перевірках), а також правоохоронних органів (при проведенні оперативних заходів).

Враховуючи короткий термін активної роботи „фірми-одноденки”, важливим є швидке її виявлення, яке здійснюється оперативним шляхом або при проведенні фінансового моніторингу.

Оскільки ст. 11 базового закону встановлено обов’язковий фінансовий моніторинг для операцій протягом перших трьох місяців після реєстрації підприємств, вірогідне використання „сплячих” фірм (що не проводять активні діяльності протягом перших місяців існування) та / або „структурованих” платежів (розбитих на дрібні платежі менше 80 тис. грн).

Рис. 5.3.10

5.3.11. Фіктивний експорт товарів з метою відшкодування заборгованості з ПДВ (рис. 5.3.11)

Відмивання коштів здійснюється шляхом фіктивного експорту продукції через підставну фірму (1, 2). Кошти нелегально походження набувають законного вигляду розрахунків за покупку. Одночасно відбувається відшкодування ПДВ (3).

Схема може використовуватись на всіх етапах, але найбільш поширена на етапі приховування слідів, втім, як правило, вона є частиною інших, більш складних схем. Характерними елементами схеми псевдоекспорту є: підставні фірми та фіктивний об'єкт операції (товар). Часто схема проводиться через оформлення придбання товарно-матеріальних цінностей у „фірм-одноденок” та їх експорту до віддалених від України країн і територій.

Фактично не відбувається руху товарно-матеріальних цінностей, транспортування і перетину ними кордону, а відсутність договірних та імпортерських взаємовідносин з резидентами України підтверджується компетентними органами зарубіжних країн.

Отже, можливі порушення законодавства при реалізації схеми: фіктивне підприємництво, шахрайство, фальсифікація звітності, підробка інших документів.

Як правило, схема виявляється оперативним шляхом (правоохоронними органами) або при здійсненні фінансового моніторингу (Держфінмоніторингом). Крім того, існує імовірність її розкриття податковими, митними органами, Національним банком України під час проведення інвентаризації, перевірок постачальників, аналізу банківських рахунків (за що сплачувались кошти), валютного контролю, здійснення оперативних заходів (порівняння фактично наданих / реалізованих за день послуг / продукції зі звітними даними) у співпраці з компетентними органами інших держав.

5.3.12. Операції з вивезенням фізичною особою-резидентом брудних коштів за кордон (рис. 5.3.12)

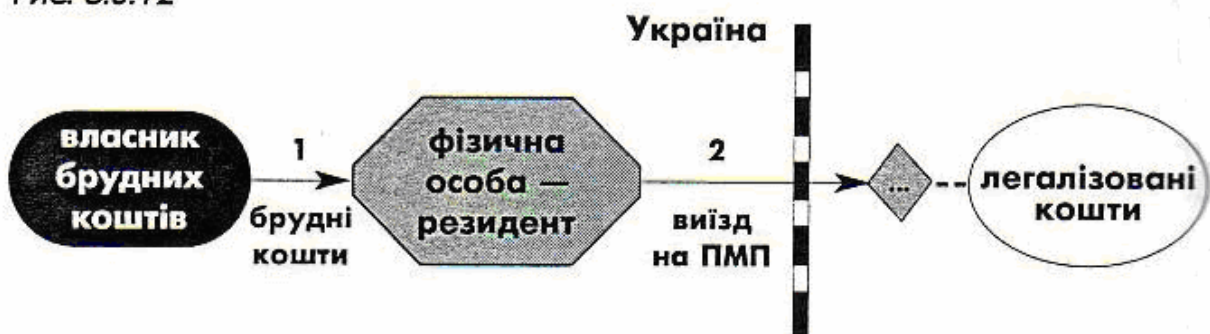
Переказ злочинних грошових коштів за кордон здійснюється резидентом України, який виїжджає на постійне місце проживання. Певним чином ця особа отримує готівку від власника таких коштів (1), перераховує на свій рахунок та переказує її за кордон (2). Згодом ці кошти можуть повернутися на Україну в легальній формі через підконтрольні фірми, карткові рахунки або у вигляді інвестицій.

Часто використовується як проміжний ланцюг в більш складних схемах (на етапі розшарування). Брудні кошти переміщуються з метою маскування реальних джерел їх походження.

При реалізації схеми можливі такі порушення законодавства, як підробка документації щодо джерел походження грошових коштів, які вивозяться за межі України.

Схема, як правило, виявляється банківською установою в ході валютного контролю операцій, а також – з високою вірогідністю – податковими органами та Держфінмоніторингом.

Рис. 5.3.12

5.3.13. Операції з переведення фізичною особою-нерезидентом брудних коштів за кордон (рис. 5.3.13)

Нерезидент отримує брудні кошти (1) та перераховує їх на свій розрахунковий рахунок, який знаходиться за межами України (2).

Як правило, є складовою більш складних схем для маскуванню реальних джерел походження злочинних коштів.

Можливі порушення законодавства при реалізації схеми. Це стосується надання (на виконання вимог постанови Правління НБУ „Про затвердження Правил здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України” від 18.03.97 за №127) уповноваженому банку фальсифікованих документів при купівлі іноземної валюти. (У разі, якщо на початковому етапі отримують гривню, то для придбання валюти на міжбанківському валютному ринку України необхідно подати банку додаткові документи).

Зазвичай, схема виявляється при аналізі банківських рахунків, при перевірках відомостей про особу-нерезидента, що перебуває на території України, при проведенні валютного контролю та отриманні необхідних документів.

Рис. 5.3.13

5.3.14. Фіктивний контракт з переведенням брудних коштів за кордон (рис. 5.3.14)

Злочинні кошти потрапляють на українське підприємство (1) та завдяки оформленню фіктивного контракту з іноземною фірмою на поставку товарів чи отримання послуг (наприклад, за маркетингові дослідження) переводяться за кордон (2).

Така схема застосовується для приховування джерел походження брудних коштів. Особливістю схеми є застосування фіктивного контракту на поставку товарів, надання послуг. Варіантом схеми є сплата штрафних санкцій за контрактом.

До можливих порушень законодавства при реалізації схеми належать: фальсифікація документів, недотримання вимог Закону України „Про здійснення розрахунків в іноземній валюті” (а саме – статті 2, згідно якої

імпорتنі операції резидентів, що здійснюються на умовах відстрочення поставки більш ніж на 90 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу або виставлення векселя на користь постачальника продукції (робіт, послуг), що імпортується, потребують індивідуальної ліцензії Національного банку України).

Найбільш вірогідно виявити таку схему банківськими установами (при дослідженні фінансових операцій, проведенні валютного контролю), а також Держфінмоніторингом безпосередньо.

5.3.15. Кредитування під заставу брудних коштів, розміщених на депозиті (рис. 5.3.15)

Особа розміщує кошти, здобуті протиправною діяльністю, на депозитному рахунку в банку (1). Далі отримується кредит, забезпеченням якого є кошти на депозиті (2).

Така схема застосовується для приховування джерел походження „брудних” коштів (на етапах розшарування та інтеграції). Як правило, є частиною більш складних схем.

Особливістю схеми є те, що депозитні кошти виступають у формі застави під банківський кредит. Відсотки, що одержуються за депозитним внеском, частково компенсують витрати, пов’язані з користуванням кредитом.

У деяких випадках можлива участь в схемі працівників фінансової установи, що супроводжується наданням недостовірної інформації для отримання кредиту.

Схема, зазвичай, виявляється банківськими установами в ході аналізу стану та динаміки банківських рахунків, фінансового аналізу. Також існує достатньо висока вірогідність виявити схему при здійсненні виїзних перевірок Національним банком України, дослідженні фінансової операції Держфінмоніторингом, проведенні оперативних заходів правоохоронними органами.

Рис. 5.3.15

Примітка. Ця схема є досить небезпечною, враховуючи значні обсяги коштів, які можуть бути легалізовані. Схема має багато варіантів, пов'язаних із використанням різних об'єктів застави (банківські метали, цінні папери, майнові права тощо). З метою ускладнення виявлення схеми предмет застави може бути розміщено не в банку, що видає кредит, а в іншій фінансовій установі, в тому числі за кордоном. Особливу небезпеку ця схема становить при змові злочинців з працівниками банку. При цьому можлива підробка кредитної документації, документів на заставу. У разі розкриття схеми в останньому випадку виникає загроза для банку втратити репутацію.

5.3.16. Кредитування під забезпечення брудними коштами у формі поручительства (рис. 5.3.16)

Особа отримує в банку кредит під поручительство іншої особи (1). Зобов'язання погашає брудними коштами поручитель (2), які, відповідно, легалізуються.

Схема часто включається більш складні з метою маскування джерел злочинних коштів та їх легалізації.

При реалізації схеми можливе надання недостовірної інформації банку для отримання кредиту.

Найчастіше схема виявляється банківською установою в ході аналізу стану та динаміки банківських рахунків, а також досить істотна можливість її виявлення присутня при проведенні виїзних перевірок Національним банком України, дослідженні фінансових операцій Держфінмоніторингом.

Рис. 5.3.16

5.3.17. Операції з використанням доміциляції векселя (рис. 5.3.17)

Фірма укладає з банком договір з доміциляції векселів та переказує кошти на вексельний рахунок (1). Банк-доміциліат протягом обумовленого договором строку здійснює оплату векселя (2).

Це одна з типових схем, які застосовуються задля „розриву ланцюгу” процесу відмивання. Використання вексельних розрахунків сприяє маскуванню слідів злочинних коштів.

Одним з варіантів схеми може бути використання доміцільованого векселя як застави для одержання фізичною особою наявного кредиту в банку, в тому числі за участю нерезидента (який пред'являє до оплати доміцільований банком вексель). Доміцільований вексель зручний тим, що його використання підвищує безпеку операцій, однак додаткова взаємодія з банком збільшує строки їхнього виконання, тому для відмивання часто користуються також і недоміцільованими векселями.

При реалізації схеми можлива фальсифікація звітності, платіжних документів.

Як правило, схема виявляється банківською установою в ході аналізу стану та динаміки банківських рахунків, фінансовому аналізі. Досить високу можливість виявити таку схему мають податкові органи (при проведенні виїзних перевірок, аналізі операцій), а також правоохоронні органи (при проведенні оперативних заходів) та Держфінмоніторинг (при дослідженні фінансових операцій).

Буферна фірма-посередник отримує брудні кошти, після чого укладає договір з банком щодо доміциляції векселів. Усі кошти, що надходять на її розрахунковий рахунок відтепер відправляються на доміциляційний рахунок у банку.

Буферна фірма укладає договір на придбання товарів (робіт, послуг) з "фірмою-одноденкою", де обговорено розрахунок за допомогою векселів. Отримані "фірмою-одноденкою" за договором векселі пред'являються до сплати в банк, при цьому отримуються легалізовані кошти.

Рис. 5.3.17

5.3.18. Операції з використанням векселя (рис. 5.3.18)

Власник брудних коштів виписує в оплату отримання якогось товару чи послуги від фірми А вексель з бланковим індосаментом (1). В ході певних операцій цей вексель отримує фірма В, яка пред'являє його до сплати власнику (2) та отримує легалізовані кошти.

Як правило, схема застосовується в комплексі з іншими та призначається для „розриву ланцюгу” процесу відмивання.

До можливих порушень законодавства при реалізації схеми належать: фальсифікація звітності та платіжних документів.

Як правило, схема виявляється банківською установою в ході аналізу стану та динаміки банківських рахунків, при фінансовому аналізі. Досить імовірно її виявити при проведенні виїзних перевірок, аналізі звітності (податковими органами, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку), а також за допомогою оперативних заходів правоохоронних органів.

Рис. 5.3.18

5.3.19. Операції з використанням платіжних карток (рис. 5.3.19)

За межами України брудні кошти переводяться на пластикову картку (1). Картку фізично ввозять на українську територію та знімають готівку (2).

Як правило, схема використовується для „заплутування слідів”, а саме повернення в Україну валютних коштів, що незаконно акумулювались в закордонних банках, для подальшого використання їх в тіньовому бізнесі.

Можливі порушення законодавства при реалізації схеми:

- використання платіжної картки особою, яка не є її законним власником (ст. 200 Кримінального кодексу України);

- порушення порядку переміщення валюти через кордон України (а саме: вимоги усного декларування платіжної картки, визначеної ст. 1,2 розділу IV Постанови Правління Національного банку України від 12.07.2000 р. N 283 „Про затвердження Інструкції про переміщення валюти України, іноземної валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України”).

Зазвичай схема виявляється при здійсненні оперативних заходів (перевірка джерел коштів, що ввозяться).

5.3.20. Спекулятивні експортні товарні операції (рис. 5.3.20)

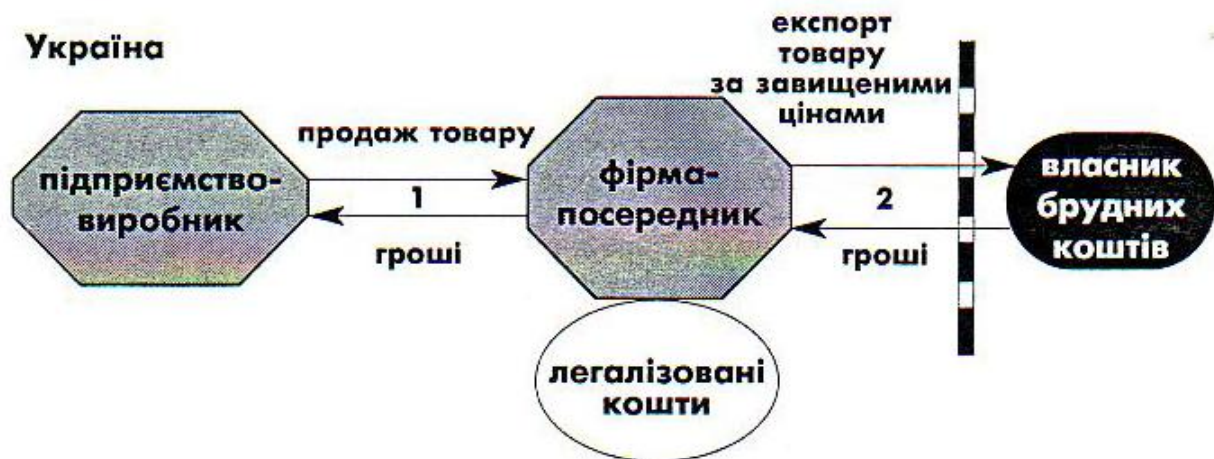
Підприємство реалізує товар, який нібито придбає фірма-посередник (як правило, це підконтрольне підприємство з ексклюзивним правом реалізації продукції, що виробляється на основному підприємстві (1). Партія зазначеного товару продається за кордон за завищеними цінами. Розрахунок за операцією здійснюється брудними грошми, акумульованими за кордоном (2).

Це один з типових механізмів відмивання при маніпулюванні експортно-імпортними цінами. Як правило, схемою користуються при приховуванні джерел походження брудних коштів та для подальшої їх легалізації.

Враховуючи значний прибуток, який отримує підприємство-реалізатор, можливе використання додаткових схем з ухилення від оподаткування.

Найбільш вірогідно виявити таку схему при дослідженні фінансових операцій Держфінмоніторингом, а також податковими органами при проведенні виїзних перевірок. Крім того, виявлення та протидія використанню такої схеми можливі при співпраці з компетентними органами інших країн.

Рис. 5.3.20

5.4. Складні схеми відмивання

5.4.1. Фіктивні операції з цінними паперами з переказом коштів за кордон (рис. 5.4.1)

Нерезидент укладає угоду на придбання цінних паперів, отримує цінні папери від підставного продавця, але не розплачується за них (варіант: отримує цінні папери, після чого угода скасовується, але цінні папери не повертаються) (1). Далі ці папери продаються нерезидентом за брудні кошти (2). Кошти перераховуються за межі України на рахунок нерезидента під виглядом „повернення інвестицій” (3).

Як правило, схема застосовується для приховування джерел походження брудних коштів з метою їх подальшої легалізації та є ланкою великої схеми відмивання.

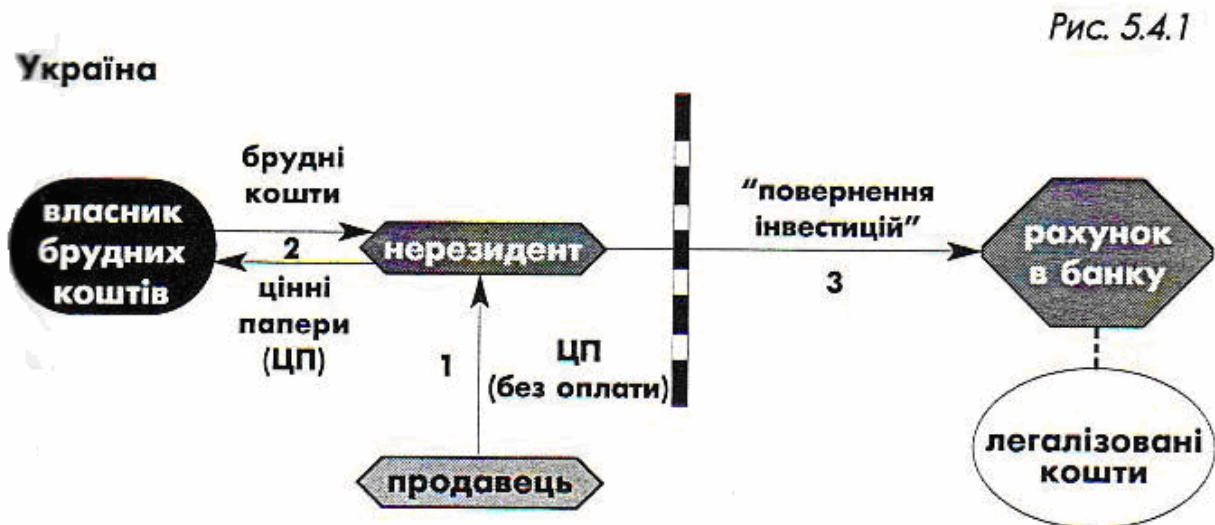
До можливих порушень законодавства при реалізації схеми належать такі. У схемі можуть порушуватися вимоги постанови НБУ від 18.03.97 р. №127 (щодо надання додаткових документів). Зокрема, може мати місце шахрайство або підробка документів, в тому числі використання підроблених або викрадених / загублених документів для надання банку при купівлі іноземної валюти, а також відсутність документів, що підтверджували б попереднє інвестування особою грошових коштів в Україну, представлення „повернення інвестицій” в якості призначення платежів по операціях з переказу валюти за кордон.

Особливістю схеми також є те, що цінні папери придбаваються та продаються нерезидентом практично за однаковою ціною (це робиться з метою уникнення появи оподаткованого доходу у нерезидента). Враховуючи значний обсяг операцій, повний розрахунок з продавцем за придбані цінні папери не здійснюється.

Примітка. Купівля іноземної валюти за інвестиційними операціями в разі повного або часткового припинення володіння інвестором цінними паперами, емітованими резидентами, за умови їх продажу резиденту за гривні, а також повної або часткової репатріації прибутків, доходів, інших доходів від володіння інвестором цінними паперами, емітованими резидентами, вимагає відповідно до пункту „г” пункту 2.13 Постанови Правління НБУ від 18.03.1999 р. № 127 „Про затвердження правил здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України” таких документів (у разі відсутності нотаріально засвідченої копії інформаційного повідомлення про внесення іноземної інвестиції):

- заяви із зазначенням суми, що підлягає поверненню та репатріації, реквізитів нерезидента, якому повертається раніше здійснена інвестиція та/або репатрійовані прибутки, доходи від інвестиційної діяльності в Україні, у тому числі реквізитів рахунку в іноземному банку, на який мають бути перераховані кошти;
- нотаріально засвідченої копії договору (угоди, контракту), що свідчить про придбання інвестором цінних паперів резидентів, з документальним підтвердженням його виконання (глобальний сертифікат, виписка з реєстру акціонерів та з рахунку інвестора в депозитарії тощо);
- виписки (довідки) банку про фактичне надходження грошових коштів в Україну.

Зазвичай схема виявляється при аналізі банківських рахунків, при здійсненні валютного контролю.

5.4.2. Спекулятивні операції при формуванні статутного фонду акціонерного товариства (рис. 5.4.2)

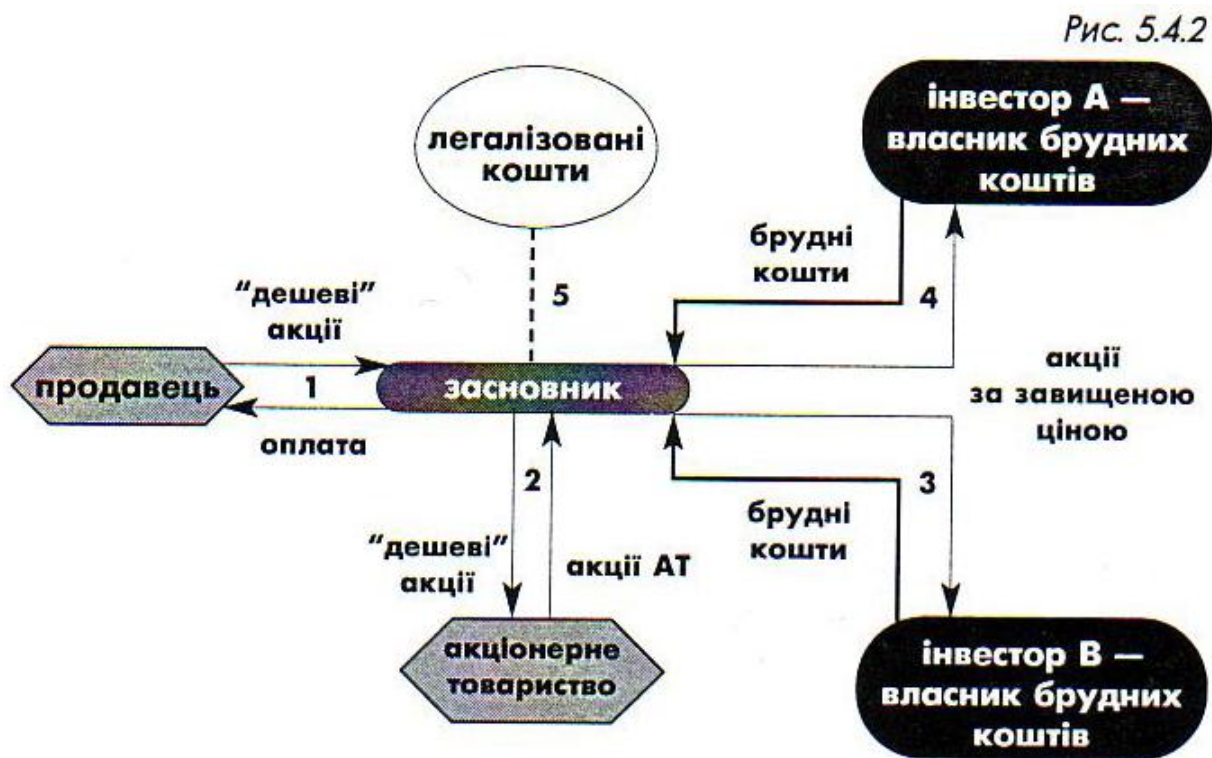
Легалізація злочинних доходів відбувається шляхом отримання коштів під час заснування акціонерного товариства. Статутний фонд акціонерного товариства формується за рахунок „дешевих” акцій (1, 2). Інвестори А, В (друзі або підконтрольні особи) купують акції акціонерного товариства, статутний фонд

якого сформовано “сміттєвими акціями” (3, 4). Дохід засновників набуває легальної форми (5).

Схема може бути частиною більш складної та використовується безпосередньо для надання брудним коштам легального вигляду. Кошти легалізуються за рахунок штучного завищення ціни акцій, якими формується статутний фонд, та випуску акцій заснованого акціонерного товариства за номіналом завищеної вартості.

Порушення законодавства при реалізації схеми, як правило, відсутні. Водночас можливе шахрайство.

Зазвичай, схема виявляється під час перевірки (у зв'язку з тим, що подібні товариства рідко здійснюють статутну діяльність) та при аналізі документів, наданих для реєстрації випуску акцій в ДКЦПФР, здійсненні аудиторських висновків щодо формування та сплати статутних фондів.

5.4.3. Фіктивні операції в сфері автостраховання (рис. 5.4.3)

Власник брудних коштів передає підконтрольній фірмі злочинні кошти у вигляді безповоротної фінансової допомоги або внеску до статутного фонду (1). Фірма, що має власний новий автопарк, укладає зі страховою компанією комплексний договір страхування на всіх працівників зі страхування автотранспорту та відповідальності перед третіми особами, сплачує визначену угодою суму страхових платежів (2).

Протягом дії договору страхування „автопарк” проходить техогляд та дрібний ремонт в підконтрольній автомаїстерні, де насправді проводиться заміна нових деталей авто на старі (пряме порушення умов договору), нові деталі згодом

реалізуються (3). Так само аналогічним чином „обслуговується” й транспортний засіб власника брудних коштів (4).

Згодом інсценується страховий випадок, де постраждалими є обидві зазначені сторони (винуватець – застрахована фірма). Страхувальником подається заява на компенсацію збитків (5). Страхова компанія в обумовлених договором страхування межах сплачує компенсацію застрахованій фірмі та третій особі (6).

Схема використовується для розміщення брудних коштів та безпосередньо для надання їм легального вигляду. Кошти легалізуються завдяки змові страхувальника з третьою особою та імітації страхового випадку. Крім того, отримується доход від перепродажу нових автомобільних деталей.

Можливі порушення законодавства при реалізації такої схеми – фальсифікація страхового випадку та шахрайство.

Оскільки слабким місцем схеми є фальсифікація страхового випадку та шахрайство із заміною частин об'єктів страхування це може сприяти її виявленню завдяки свідченням учасників, результатами експертизи тощо.

Рис. 5.4.3

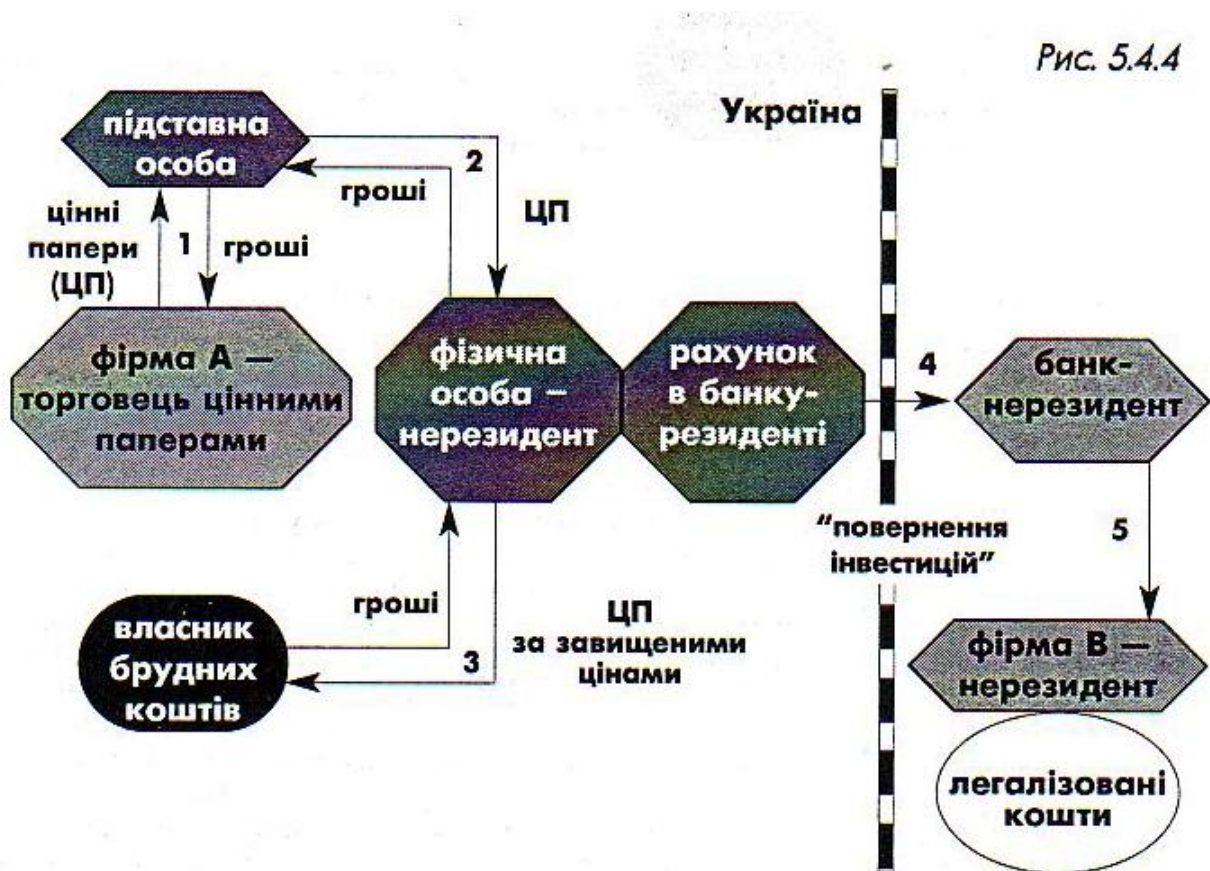
5.4.4. Інвестиційні операції фізичних осіб-нерезидентів з цінними паперами з використанням брудних коштів (рис. 5.4.4)

Підставна особа купує у фірми А (торговця цінними паперами) цінні папери (1). Підставна особа продає ці папери підставній фізичній особі-нерезиденту (2), яка, в свою чергу, реалізує їх власнику брудних коштів за завищеними цінами (3). Кошти з рахунку фізичної особи переводяться на рахунок закордонного банку під виглядом „повернення” інвестицій згідно договору купівлі-продажу цінних паперів (4) та переводяться до підзвітної власнику злочинних коштів фірмі В (5).

Як правило, схема є ланкою великої схеми відмивання та застосовується для приховування джерел походження брудних коштів з метою їх подальшої легалізації. Операції з акумулювання коштів у фізичної особи відбуваються на кореспондентських рахунках одного банку-резидента.

При реалізації схеми можлива фальсифікація звітності, а також використання підроблених або викрадених документів для надання банку при купівлі іноземної валюти (на „виконання” вимоги постанови НБУ від 18.03.97 р. № 127 щодо надання додаткових документів).

Зазвичай, схема виявляється при аналізі банківських рахунків, при здійсненні валютного контролю, оперативних заходів (перевірка джерел коштів, що вивозяться).

5.4.5. Кредитування під заставу брудних коштів на депозиті з проведенням операцій за кордоном (рис. 5.4.5)

Банк видає кредит під заставу злочинних коштів на депозитному рахунку (1). Кошти спрямовуються за межі України (2) та певний час обертаються там, повертаючись на Україну (2). Отриманий легальний доход акумулюється за кордоном (3).

Така схема застосовується для приховування джерел походження брудних коштів (етапи розшарування та інтеграції). Особливістю схеми є те, що депозитні кошти виступають у формі застави під банківський кредит.

Часто умовою реалізації схеми є фальсифікація звітності.

Як правило, схема виявляється банківською установою в ході валютного контролю операцій, а також при загальному аналізі банківських рахунків.

Банківська установа надає резидентам України кредити для здійснення передплати відповідно до зовнішньоекономічних контрактів. Кредитні кошти перераховуються на рахунки нерезидентів в офшорних банках. Через передбачені законодавством терміни (90 діб) вони повертаються до українського банку у зв'язку з невиконанням фірмою-нерезидентом умов контракту. Однак протягом 90 діб кредитні кошти українського банку використовуються в комерційній діяльності офшорних структур, і отриманий прибуток залишається за межами України.

Рис. 5.4.5

5.4.6. Операції з відмивання коштів за допомогою депозитних сертифікатів на пред'явника, емітованих в іноземній валюті (рис. 5.4.6)

В Україні в банку У мають рахунки фірми „експортер” та „імпортер”. Банк У має кореспондентський рахунок у валюті (II чи III групи класифікатора НБУ, а саме: вільно конвертовані валюти, які широко не використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями та не продаються на головних валютних ринках світу, та неконвертовані валюти) в банку А країни А. У тому ж банку має кореспондентський рахунок в тій же валюті банк іншої країни В. Країна В, як правило, територіально віддалена, з неї важко отримати інформацію, що становить банківську таємницю. В банку В є рахунки „брудних” та „чистих” фірм.

Експортер за фіктивним експортним контрактом отримує валютну виручку від „брудної” фірми (1). Того ж дня він купує в банку У (або у торгівця цінними паперами) депозитні сертифікати на пред'явника у валюті (2). В подальшому сертифікати передаються імпортеру (3). Імпортер того ж дня пред'являє їх до сплати (4) та перераховує валюту „чистій” фірмі за фальшивим імпортним контрактом (5).

Схема може використовуватись для надання брудним коштам легального вигляду шляхом розриву ланцюгу легалізаційного процесу. Маскування коштів

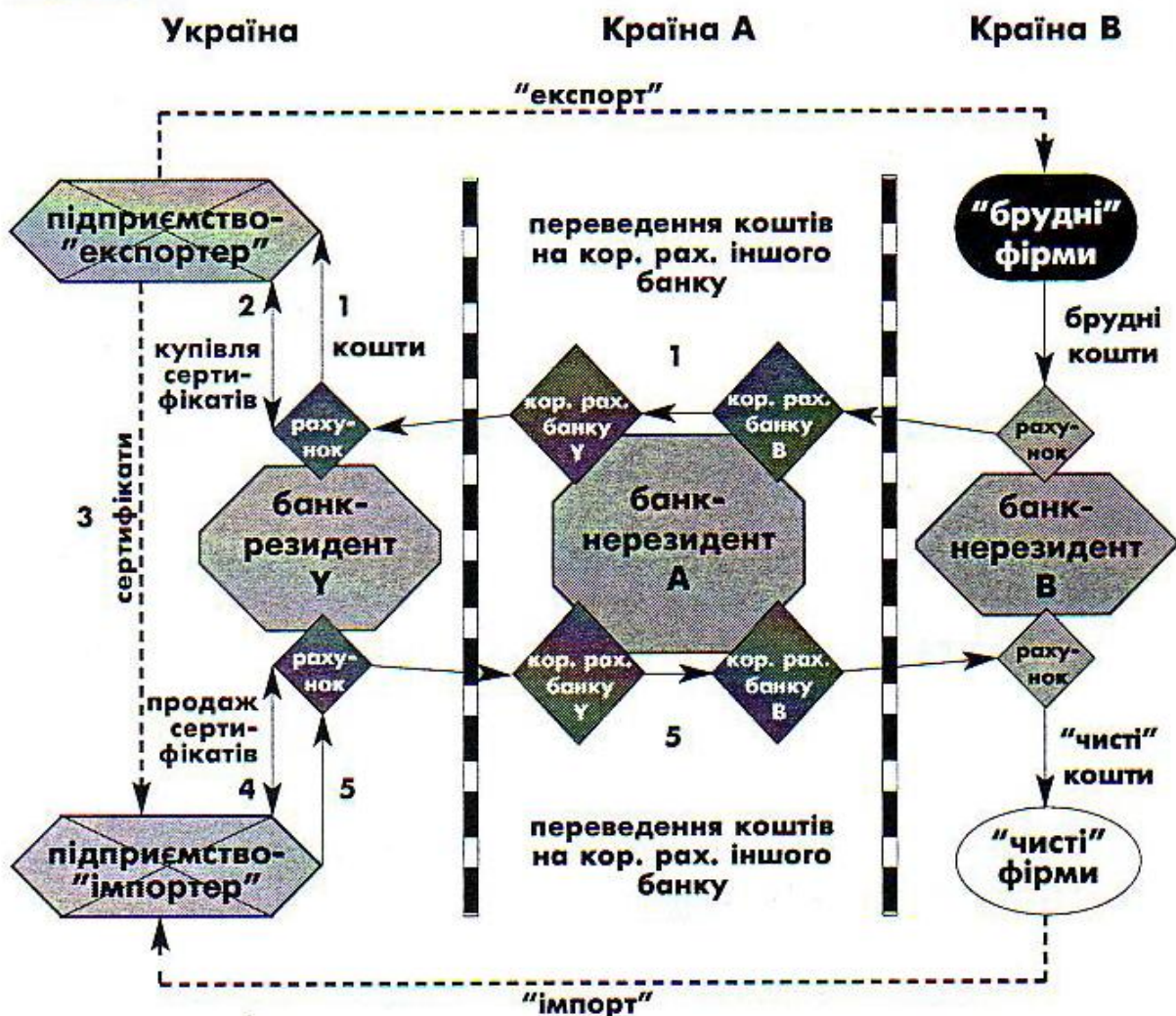
відбувається також завдяки залученню іноземних банків-оболонок, у тому числі використанню операцій з кореспондентськими рахунками. За межами країни прослідкувати зв'язки між коштами, які проходили через Україну, практично неможливо.

Завдяки тому, що операції проводяться в один і той же день, в банках Y та A баланси закриваються. Всі операції проводяться в межах кореспондентських рахунків в банку A. Схема може працювати і без реальних коштів на вході, уможливіючи створення підтвердження легального походження необмеженої суми грошей. При цьому експортер в Україні ще може заявити про відшкодування ПДВ. Якщо експортер та імпортер є фіктивними фірмами, одразу ж після проведення операції вони безслідно зникають разом зі звітністю.

Порушеннями законодавства при реалізації такої схеми можуть бути фальсифікація експортних та імпортних операцій.

Зазвичай схема виявляється при аналізі операцій з ощадними сертифікатами, емітованими в іноземній валюті, моніторингу зовнішньоекономічних операцій клієнтів та за умови співпраці з компетентними органами інших країн.

Рис. 5.4.6

5.4.7. Спекулятивні товарні операції з багаторазовим перепродажем та експортом (рис. 5.4.7)

Експортований раніше товар повертається на українську територію підставному покупцю (1) за цінами, які в десятки разів нижчі за експортну ціну. Далі товар реалізується за завищеною ціною через низку фіктивних та транзитних фірм. Фірма А закуповує товар (2) та реалізує за завищеною ціною фірмі В (3). Цю ж партію товару у фірми В одразу ж купує фірма С, але знову ж таки – за набагато вищою вартістю (4). Далі за цю ж суму товар перепродається фірмі D (5) та імпортується фірмою Е країни X (6) і, нарешті, „осідає” у фірмі F (шляхом проведення експортної операції в країну Y) (7). У свою чергу, фірма-експортер D отримує право на компенсацію ПДВ з бюджету України (8). Злочинно здобуті кошти конвертуються у готівку та розподіляються між учасниками схеми. Залишок коштів перераховується на рахунок закордонного імпортера товару, звідки вони повертаються як офіційний прибуток за експортований товар.

Схема може використовуватися для надання брудним коштам легального вигляду на всіх етапах відмивання.

Як правило, така схема дублюється (при поверненні товару в країну виробництва), створюючи декілька циклів відмивання при цінній спекуляції та махінаціях з ПДВ.

При реалізації схеми часто присутня фальсифікація звітності.

Зазвичай схема виявляється при зустрічних перевірках постачальників (в тому числі при аналізі собівартості та ціни реалізації продукції, витрат на пошук покупців), аналізі банківських рахунків, а також при здійсненні валютного контролю та при співпраці з компетентними органами інших країн.

